

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Primární vzdělávání
Studijní program: Učitelství pro základní školu
Obor: Učitelství pro 1. stupeň

Jedeme do Afriky (dětská maska a kostým)
We go to Afrika (children's mask and fancy dress)
Wir fahren nach Afrika (Kindermaske und –kostüm)

Diplomová práce

Autor:
Magdaléna Kurfiřtová

Podpis:

Adresa:
Těpeře čp. 39
468 22 Železný Brod

Vedoucí práce: Mgr.A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
68	16634	29		40	1

V Liberci dne: 15. 12. 2006

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6
485 352 332

Tel.: 485 352 515

Fax:

Katedra: PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant) Magdaléna KURFÍRTOVÁ
adresa: Těpeře čp. 39, 468 22 Železný Brod
obor (kombinace): Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název DP: Jedeme do Afriky (dětská maska a kostým)

Název DP v angličtině: We go to Africa (children's mask and fancy dress)

Vedoucí práce: Mgr.A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

Konzultant:

Termín odevzdání: 15. 12. 2006

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné.resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30. 6. 2006

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal(diplomant):.....

Datum: .....

Podpis: .....

Název DP: **Jedeme do Afriky (dětská maska a kostým)**

Vedoucí práce: Mgr.A. Lucrezia Škaloudová Puchmajerová

Úvod:

Diplomová práce se věnuje tématu masek, kostýmu, karnevalu. Teoretická část se zabývá ústředním motivem – Afrikou, její geografii, historií a obyvatelstvem. Návrh na projektové vyučování je také ve stylu Afriky.

Cíl:

Vizuální realizace dané písni dětským kolektivem v rámci táborových aktivit. Tvorba masek choreografie, nácvik vystoupení. Průběh představení.

Cílem práce je ověřit, zda takto sestavený postup práce je dále možné využít jako obecný návod pro přípravu dětského vystoupení.

V náznacích návrh na projektové vyučování.

Literatura:

- BERNARD, J.: *Co je divadlo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
- KARPETOVÁ, B., SLÁDKOVÁ, K.: *časopis Nenuda - cestujeme po Evropě*. Praha: Prostor, 1998
- KARPETOVÁ, B., SLÁDKOVÁ, K.: *časopis Nenuda - v duchu českých tradic*. Praha: Prostor, 1996
- LAUER, C.: *Lexikon zemí*. Praha: Geo data, 1994
- svazek č. 6 – *Afrika na jih od Sahary, Madagaskar*
  - svazek č. 3 – *Severní Afrika, Arabský poloostrov a Přední Asie*
- PIJOAN, J.: *Dějiny umění / 1*. Praha: Euromedia Group k. s. - Knižní klub a Balios, 1998. Vydání čtvrté, v KK první. ISBN 80-7176-765-4
- PIJOAN, J.: *Dějiny umění / 2*. Praha: Euromedia Group k.s. – Knižní klub a Balios, 1998. Vydání čtvrté, v KK první. ISBN 80-7176-839-1
- SVOBODA, L., VARCL, L., VIDMAN, L.: *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1973.
- TOMEŠ, J.: *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Ústav lidového umění ve Strážnici jako přílohu časopisu Národopisné aktuality, svazek 2, 1972.
- ZÍBRT, Č.: *Masopust držíme ...* Praha: Nakladatelství F. Šimáčka, 1910.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 15. 12. 2006

Magdaléna Kurfiřtová

Děkuji všem, kteří mě v mém úsilí podporovali. Především bych chtěla poděkovat vedoucí práce Mgr.A. Lucrezii Škaloudové Puchmajerové za podnětné rady.

Jedeme do Afriky (dětská maska a kostým)

Resumé

Cílem diplomové práce je vizuální realizace dané písně dětským kolektivem v rámci táborových aktivit. Diplomová práce by měla ověřit, zda pracovní činnost na táboře je dále možné využít jako obecný návod pro přípravu dětského vystoupení. První část DP se zabývá historií a typy evropských, amerických a afrických masek, vzniku karnevalu a známým karnevalům současnosti. Tato část se také věnuje africkému kontinentu a návrhům na projektové vyučování. Druhá část DP popisuje vlastní ztvárnění dětských masek a kostýmů a jejich prezentaci na dětském představení.

Klíčová slova: dětská maska a kostým, karnevaly, historie masky

We go to Afrika (children's mask and fancy dress)

Summary

The intention of the diploma thesis is the visual realization of the given song by a children's group in a range of the children's camp activities. The diploma thesis should prove whether working activities at a children's camp can be used as a general instructions for preparing of the children's performance. The first chapter is divided into two parts. The first dwells on the history and types of European, American and African masks, the origin of the carnival and the contemporary well known carnivals. The second part is devoted to African continent and the suggestions of the project tuition. The second chapter of the diploma thesis describes the real creation of the children's masks and fancy dresses and their presentation at the children's performance.

Key words: children's mask and fancy dress, carnivals, the history of the masks

Wir fahren nach Afrika (Kindermaske und –kostüm)

Zusammenfassung

Das Ziel der Diplomarbeit ist die visuelle Realisierung eines gegebenen Lieds durch das Kinderkollektiv im Rahmen der Aktivitäten im Ferienlager. Die vorliegende Diplomarbeit sollte prüfen, ob der auf diese Weise zusammengesetzte Arbeitsvorgang als eine allgemeine Anleitung für die Vorbereitung einer Kindervorstellung weiter genutzt werden könnte.

Der erste Teil der Diplomarbeit ist in zwei Einheiten geteilt. Die erste befasst sich mit der Geschichte und den Typen von europäischen, amerikanischen und afrikanischen Masken, mit der Entstehung des Karnevals und mit gegenwärtigen bekannten Karnevals. Die andere Einheit ist dem afrikanischen Kontinent sowie den Entwürfen bezüglich des Projektunterrichts gewidmet. Im anderen Teil der Diplomarbeit sind die eigentliche Gestaltung von Kindermasken und –kostümen, sowie ihre Präsentation bei der Kindervorstellung beschrieben.

Schüsselwörter : Kindermaske und –kostüm, des Karnevals, Typen von Masken

1	Úvod.....	1
1.1	Cíle diplomové práce	1
2	Karneval, masopust a masky	2
2.1	Karneval.....	2
2.1.1	Původ slova karneval	2
2.1.2	Období karnevalu.....	2
2.2	Masopust.....	3
2.2.1	Historie masopustu na území České republiky.....	3
2.2.2	Tradiční masky českého masopustu	4
2.2.3	Znamé maškarní průvody	4
2.2.4	Masopust na Valašsku	5
2.2.5	Masopust ve 20. století	5
2.3	Masopustní tradice ve světě.....	5
2.3.1	Masopust v Chorvatsku	5
2.3.2	Karneval v Benátkách, Itálie.....	6
2.3.3	Údolí Tolantongo, Mexiko	6
2.3.4	Veracruz, Mexiko	7
2.3.5	New Orleans, USA	7
2.3.6	Haiti v Karibiku	8
2.3.7	Rio de Janeiro, Brazílie.....	8
2.4	Maska.....	9
2.4.1	Maska s kostým.....	9
2.4.2	Maska na obličeji	11
2.4.3	Maska na obličej	11
2.5	Masky podle místa vzniku	12
2.5.1	Indiánské masky – předkolumbovské období.....	12
2.5.2	Masky ve starověkém Řecku a Římě.....	13
2.5.3	Africké masky	15
2.6	Afrika	15
2.6.1	Geografie	15
2.6.2	Historie afrického kontinentu	17
2.6.3	Vývoz surovin a obživa obyvatelstva	18
2.6.4	Věk, vzdělání a náboženství obyvatelstva	19
2.6.5	Kultura Afriky.....	19
2.7	Projektové vyučování	21
2.7.1	Techniky ve výtvarné výchově	21
2.7.2	Scéna.....	21
2.7.3	Návrh projektového vyučování na téma Afrika.....	22
2.7.4	Scéna ve stylu Afriky.....	24
3	Praktická část	25
3.1	Úvod.....	25
3.2	Táborové prostředí.....	25
3.2.1	CTH – celotáborová hra.....	26
3.2.2	Specifika malých dětí.....	26
3.2.3	Seznam dětí.....	27
3.2.4	Malá CTH - Afrika	27
3.2.5	Výhody tábora.....	27

3.3	Píseň Jedem do Afriky	28
3.4	Materiál a pomůcky	29
3.4.1	Inspirace	31
3.4.2	Časová dotace	31
3.5	Výběr a výroba masek	31
3.5.1	Výběr masek dětem	31
3.5.2	Výroba masek	32
3.5.3	Zebry	33
3.5.4	Cestovatelé	34
3.5.5	Prezident	35
3.5.6	Hudebníci	36
3.5.7	Afričané	38
3.5.8	Lvi	40
3.5.9	Krokodýl	41
3.6	Hudba	43
3.6.1	Nácvik písně	43
3.6.2	Akustický doprovod	44
3.7	Představení	44
3.7.1	Generální zkouška	44
3.7.2	Choreografie	45
3.7.3	Na jevišti	46
3.7.4	Závěrečný potlesk	47
3.8	Doprovodné hry a aktivity	47
3.8.1	Název, vlajka a pokřik oddílu	47
3.8.2	Hry spojené s celotáborovou hrou Afrika	48
3.8.3	Fotografování	50
4	Závěr	51
	Literatura	
	Příloha č.1 - fotografie	

1 Úvod

S maskami a karnevaly se setkáváme po celém světě, na všech kontinentech, snad jen vyjímaje Antarktidu. Výroba masek má různý původ. Masky vznikaly nezávisle na sobě ve většině kulturních společenství, kmenů, národností už před naším letopočtem, podobně jako malba, architektura nebo lidová slovesnost. Lidé přisuzovali maskám různé vlastnosti i magickou moc a využívali je ke kouzlům, rituálům a k pobavení. K jejich výrobě používali lehko dostupných a zpracovatelných materiálů. Mnohdy chtěli vyjádřit svou úctu k masce a znásobit její účinek tím, že zvolili těžko dosažitelný nebo opracovatelný materiál.

Jsou známé tradiční masky vyrobené na americkém kontinentě Eskymáky a Indiány, africké masky, evropské rituální masky pohanské i masky divadelní, australské masky domorodých Aboriginů nebo Papuánců i japonské divadelní masky.

Tato práce se soustředila na masky Indiánů, Afričanů, Evropanů a na některé známé karnevaly současnosti.

1.1 *Cíle diplomové práce*

Cílem diplomové práce je vizuální realizace dané písňe dětským kolektivem v rámci táborových aktivit. Jak již samotný název práce napovídá, africká tematika inspirovala celý pracovní proces od návrhů masek až po prezentaci. Předmětem praktické části je popis tvorby masek pro skupinu dvaceti tří dětí, jejich aktivní zapojení do přípravy představení, konkretizování choreografie a teoretické sestavení průběhu vystoupení.

Dalším cílem práce je ověřit, zda pracovní činnost na táboře je dále možné využít jako obecný návod pro přípravu dětského vystoupení.

Záměrem práce je také návrh na adaptaci táborových aktivit do školního vyučování. Řešením je projektové vyučování, které vhodně kombinuje výuku několika předmětů. Spojujícím prvkem je téma Afrika.

2 Karneval, masopust a masky

2.1 Karneval

2.1.1 Původ slova karneval

Není zcela jasné, jak toto slovo vzniklo. Ze zdrojů vyplývá, že v románských jazycích je karneval spojen s církevním příkázáním nejíst maso v době půstu. Období půstu začíná Popeleční středou a ve všech křesťanských zemích masopust byl a stále je oslavován velkým množstvím jídla a pití. V Mexiku se masopust nazýval Carne Vai, což by se dalo přeložit jako sbohem maso, v Itálii carmen levare nebo carnovale nebo carnevale, ve Francii caramantran (carême entrant) nebo carnaval. (www.inside-mexico.com, italia.wz.cz, benatky.navajo.cz, Ottův slovník naučný 1900)

Germánské jazyky, na příklad angličtina, přejaly název carnival nebo carnaval z románských jazyků. V němčině se objevuje výraz Fasching. Ze slovanských jazyků bychom uvedli češtinu, která užívá slova masopust. Většina jazyků se inspirovala v křesťanském odkazu této slavnosti a pojmenování období svázala s pozdějším zapovězením masa, veselí a radovánek. Ale na příklad ruština toto období nazývá *masljanica*. Název je odvozen od másla, na kterém se smaží palačinky, jež se podávají o masopustním úterý nejen s cukrem, ale i s kaviárem, rybami a játry. (J. Fronek 1993, Ottův slovník naučný 1900, M. Gajdošová, ústní sdělení)

2.1.2 Období karnevalu

Podle církevního kalendáře je období masopustu o něco delší, než ho známe dnes. Masopust začíná už po svátku Tří králů 6. ledna a končí Popeleční středou. V tomto období se uzavíralo mnoho sňatků, konaly se plesy, zábavy, které vrcholily zvláště v posledních třech dnech, v tzv. ostaticích, tj. o masopustní neděli, pondělí a úterý, kdy byly pořádány karnevalové průvody a veselice. Proto v novodobém pojetí pojmů karneval a masopust splývají. Na českém území nebyly jen masopustní karnevaly, ale během celého období chodilo ještě několik jiných masek po koledě. Tyto masky se později stáhly ze svých původních svátků do jednoho karnevalu, který se koná na masopustní úterý.

Popeleční středou začíná důležité období pro křesťany – čas čtyřicetidenního půstu, rozjímání a pokání, modliteb, příprav na Velikonoce a příchod Ježíše Krista. K masopustu se váží slavné karnevaly v Benátkách i jinde v Evropě. Na americkém kontinentě už není možné každý karneval s touto tradicí spojit. Velmi známý karneval v Riu de Janeiru dokonale spojuje křesťanské zázemí přistěhovalců se zvyky dovezených černochů z Afriky, v jiných částech Ameriky zasáhly do vývoje karnevalu indiánské tradice.

2.2 Masopust

2.2.1 Historie masopustu na území České republiky

Původ masopustu sahá do dob předkřesťanských. Pohané na území celé Evropy pořádali slavnosti v době slunovratu. O svátcích se převlékali za zvířata, oblíbený byl kůň, býk, tur, medvěd, jelen a kozel. Po rozšíření křesťanství se svátek mezi lidmi udržel. Pokřtění lidé si upravili své staré tradice, pohanské hry a zvyky o zimním slunovratu a vše volně splynulo s křesťanskými legendami o putování světců a nadpřirozených bytostí (např. Martin, Mikuláš, Lucie ...).

Vlivem křesťanských legend o příjezdu světců si lidé vytvořili i jiné svátky, které oslavili obchůzkami po sousedech. Před obchůzkami se převlékli do příznačných kostýmů a se zvířaty chodili po koledě, kterou obohatili hudbou, anebo hranou scénkou. Velmi často bylo pohanské zvíře a svátek připojen ke světci, např. sv. Martin je zobrazován na koni.

Průvody mikulášské až masopustní bychom mohli rozdělit na jednoduché – malé, kterých se zúčastnilo do deseti osob a bohaté – velké, ve kterých šlo až čtyřicet masek, někdy i více. Během masopustu se hrály tzv. hry kolední. Ty se svými pravidly lišily kraj od kraje, někde se hrály na návsi, v jiných oblastech koledníci hráli své představení v každé chalupě. Většina z nich už upadla v zapomnění. Některé masky se staly tradičními a jejich účast na masopustním karnevale byla nezbytná. Každý masopust byl zakončen tancem a smaženými koblihami nebo šiškami, které hospodyně připravily jako pohoštění pro domácí i pro koledníky. (Č. Zíbrt 1910, J. Tomeš 1972, Ottův slovník naučný 1900)

2.2.2 Tradiční masky českého masopustu

Medvěd

Zřejmě nejstarší maskou masopustu v Čechách a na Moravě je maska medvěda. Původně byla tvořena ostatky kůží, ale ty pak byly nahrazeny hrachovinou nebo slámou. Medvěd chodil po čtyřech nohách a byl hlavní postavou masopustního představení. K masce medvěda neodmyslitelně patřil muzikant, jenž hrál na píšťalku, podle které medvěd tancoval a s kloboukem prosil o malý dárek. V některých oblastech se tradovalo, že každá žena ze stavení si musí zatancovat s medvědem, aby se příští rok urodilo konopí a len. Na Valašsku provázela medvěda maska medvědáře, žida nebo cikána. (Č. Zíbrt 1910, J. Tomeš 1972, Ottův slovník naučný 1900)

Klibna, Brůna

Další klasickou maskou masopustu byla Klibna – kobyli hlava nebo Brůna, která se podobala koni, velbloudu, koze nebo beranu. Tato maska měla mnoho podob, ale pro všechny bylo společné, že maska byla spojena s domácími zvířaty a původně se objevovala večer před Třemi králi anebo se Třemi králi 6. ledna. (Č. Zíbrt 1910)

2.2.3 Známé maškarní průvody

V roce 1741 se konal slavnostní průvod pražských židů na počest narození císaře Josefa II. Na tomto maškarním průvodu byly masky a maškary, které se pak po dlouhá léta objevovaly v masopustních průvodech. Mezi nejoblíbenější patřili: jezdec na koníku, jelen a převlečený muž za babku, schovaný v nůši, jež je nesena vycpanou a oblečenou atrapou ženské postavy.

Kolem roku 1840 se ve Sloupnici pořádal další slavný mikulášský průvod. Na rozdíl od jiných průvodů byl tento vyobrazen a kresba se dochovala. Její reprodukce se nachází v Zíbrtově publikaci. V průvodu kráčely oblíbené soudobé masky. Mimo jiných tam bylo možné spatřit muzikanty, husary, Turky, svatého, pacholata, biskupa, vojáka na koni, tátu, Kubu, mámu, žida na klapačce (na kobyle), hajduky, komíníka, smrt, rasa a další. (Č. Zíbrt 1910)

2.2.4 Masopust na Valašsku

Na Valašsku ještě koncem 19. století byl velmi oblíbený svatební průvod. V průvodu se objevovala maska nevěsty, ženicha, družby, masky cikánek, židů, brusičů atd. Celý průvod parodoval svatební veselí od ohlášek až po nalévání polévky na svatební hostině. Tradiční koblihy a slanina byly v každém domě, a navíc koledníci byli obdarováni vejci, penězi nebo obilím. Vykoledované dary byly později prodány a za utržené peníze byla uspořádána taneční zábava v místní hospodě. Za zmínku stojí zvláštnost, že převlekových průvodů se účastnili především muži, ženy jen výjimečně.

Ve 20. století se v masopustních průvodech na Valašsku objevily masky novějšího typu, které nejsou nijak odvozené od původních klasických masek. Jsou to především zvířecí masky, např. masky lišky, kocoura, slona, velblouda aj. (J. Tomeš 1972)

2.2.5 Masopust ve 20. století

Tradice masopustů se přenesla do prostředí sokoloven. Sokolské šibřinky nepřevzaly mnoho z masopustních zvyků, ale radostné vzpomínky z převlékání se do masek, odhalování se po půlnoci a tancování až do ranních hodin mnohým vydržela do dalšího roku. Příprava masek na sokolské šibřinky mnohdy začíná i několik týdnů před samotným plesem.

V některých obcích i městech se ke konci 20. století snažili místní aktivisté obnovit masopustní veselí. Tradiční masky se už v průvodech většinou neobjevují, ale i v dřívějších dobách sloužil masopust lidem jako příjemná záminka k pobavení se a k setkávání se s přáteli a sousedy. K tomu může přispět masopustní bujarost, která některým připomene původní význam slavnosti před nadcházejícím půstem, jiným jen brzký příchod jara.

2.3 Masopustní tradice ve světě

2.3.1 Masopust v Chorvatsku

Podle internetových stránek o Chorvatsku mají karnevaly na tomto území dlouhou tradici, která sahá až do předkřesťanských dob. Karnevaly nikdy nezanikly, pouze čas od času byly vytlačeny z měst na vesnici. Vždy se zase vrátily. V dnešní době jsou známé karnevaly mimo jiné v Rijece a Dubrovníku.

Chorvatské karnevaly jsou osobitým spojením karnevalové tradice s místními lidovými zvyky masopustu. V programu karnevalu se objevují prastaré scénky, vystoupení kejklřů a samozřejmě průvod masek. Nejčastějšími převleky jsou masky znázorňující řemeslníky, vojáky, kněží, lékárníky, čarodějnice.

2.3.2 Karneval v Benátkách, Itálie

Karneval v Benátkách má velmi dlouhou historii. Jeho vznik se datuje do roku 1162, kdy Republica della Serenissima, tehdejší název Benátek, porazila Aquileiu. Občané města se sešli na náměstí Sv. Marka a své vítězství oslavili. Tak praví pověst. Nejstarším dochovaným dokumentem o používání masek je dekret z roku 1268, který zakazoval lidem v maskách po sobě házet vejci. V dnešních dnech se slavné karnevaly pořádají vždy před Popeleční středou, tj. koncem února a počátkem března. Letošní termín byl od 17. 2. do 28. 2. 2006. Karneval se odehrává nejen na náměstí Svatého Marka, kde je hlavní promenáda masek, ale i v ulicích.

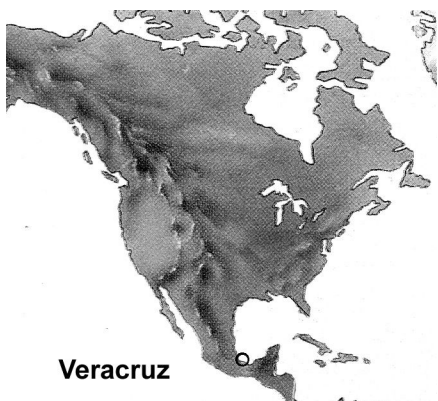
Průvod masek nemá stanovený řád, může se připojit kdokoli, kdo má masku. Opakovaně se zde objevují masky, které mají i své názvy, jako na příklad mattacini – kejklřský převlek, domino – původem ze Španělska, doktor – převlek vycházející z oblečení lékaře v době moru. Zajímavostí je, že na karnevalu se objevují i velmi cenné masky pocházející ze 17. a 18. století. Návštěvnost Benátek v tomto období rok od roku stoupá, v roce 1997 přijelo na karneval 700 tisíc lidí. (www.benatky.navajo.cz, www.italia.wz.cz, www.bedekr.cz)

2.3.3 Údolí Tolantongo, Mexiko

Velmi zvláštní karnevalovou veselici popsal Vladislav Basovnick na internetových stránkách. Stal se divákem nevšedního karnevalu na Svátek všech svatých, 1. listopadu. Viděl Mexičany odcházet v maskách, se svíčkami a velkým množstvím jídla a pití na místní hřbitovy. Tam pozůstalí vzpomínali na zemřelé, hráli, zpívali a tancovali. Tento zvyk je spjat se starým indiánským svátkem „Día de los muertos“, který se slavil průvodem masek v ulicích. Indiáni věřili v posmrtný život a dodnes věří, že mrtví potřebují jejich společnost, že není dobré nad nimi truchlit. I přes rozšířené křesťanství si víru i obyčej ponechali a každý rok se celé rodiny znovu sejdou na hřbitově.

2.3.4 Veracruz, Mexiko

Karneval v této části Mexika je pevně spojen s křesťanstvím. První karneval s maskami se konal v přístavu Veracruz v roce 1866, za vlády Maximiliána.

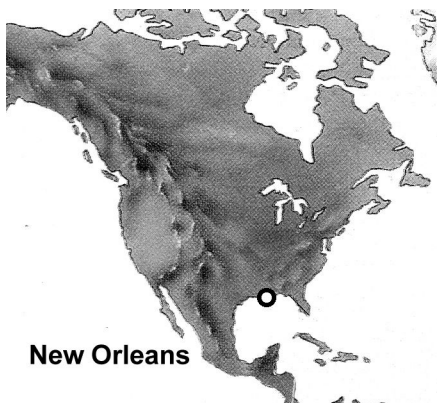

Nejprve byl pořádán v městských společenských místnostech, divadle a v „*Aduana Quemada*“, ale později se slavnosti rozšířily i do městských ulic. V roce 1925 zastupitelé města zorganizovali *Karneval přístavu Veracruz*. Dnešní oslavy změnily svůj ráz - masek jsou celé průvody, nejsou výjimkou tzv. „*comparsas*“ - celé skupiny ve stejné masce, ani světelné efekty pro večerní show. Součástí průvodu jsou alegorické vozy s hudebníky, kteří hrají pro studenty z tanečních škol. Ti tančí sambu, merengue a salsu.

Další známé karnevaly se pořádají v Mazatlánu (od r.1898), v Tlaxcale - zde se tančí velmi obtížný tanec s noži. Karneval vrcholí v úterý *Martes de Carnaval*, ve středu se lidé účastní Mše Svaté a začne období půstu. (www.inside-mexico.com)

2.3.5 New Orleans, USA

V únoru 2006 oslavili v New Orleans svůj stopadesátý masopust. Reportáž o tomto karnevalu odvysílala Česká televize. Tak jako v jiných městech, masopust

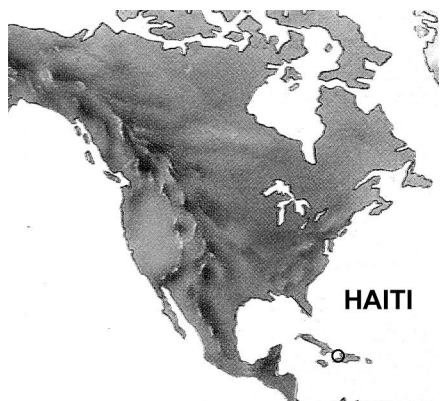

v New Orleans vrcholí v úterý před Popeleční středou. Přes ještě zřetelné následky hurikánu Katrina přijelo asi půl milionu turistů, aby se zúčastnilo osmidenních oslav ve francouzské čtvrti, nebo alespoň shlédlo tradiční karnevalový průvod. V průvodu se, tak jako každý rok, objevily ozdobené vozy, různorodé masky a taneční i pochodová hudba. Obyvatelé New Orleans doufají, že uspořádání masopustních oslav a následný příliv turistů pomohou urychlit opravy města.

2.3.6 Haiti v Karibiku

I na Haiti pořádají každý rok masopustní karneval. Jeho zajímavostí jsou netradiční materiály, ze kterých jsou masky vyrobeny. Karneval na Haiti

v Karibiku je považován za nejekologičtější ze všech karnevalů. Původní myšlenka byla, jak co nejvíce snížit množství odpadu. Všechny masky v průvodu o masopustním úterý jsou z odpadků a tento rok se v průvodu objevily masky z pytlů od cementu, z různých plastických obalů, kartonů a jiné. V oblasti jsou i profesionální výrobci masek, u kterých

je možné masky zakoupit. Za zvuků tradiční karibské hudby vrcholí všeobecné veselí. Reportáž o tomto karnevalu jste mohli zhlédnout v televizním pořadu Koření, TV Nova.

2.3.7 Rio de Janeiro, Brazílie

Objevení amerického kontinentu v roce 1492 se připisuje Kryštofu Kolumbovi. Objevení Brazílie roku 1500 portugalskému kapitánu Pedru Asvarezi

Cabralovi. Na dnešním území Brazílie žily před příchodem Evropanů indiánské kmeny Aravaků, Tupí, Karibů aj. Portugalci využívali brazilské kolonie jako zdroj surovin, nejdříve vzácného dřeva a cukrové třtiny a pak drahokamů, zlata a kávy. Indiáni se neosvědčili jako pracovní síla, a tak Portugalci začali přivážet černochoy ze své africké kolonie, z Angoly. Černoši velmi ovlivnili místní kulturu

a podle informačního serveru Brazil Tours byl karneval původně svátkem a dnem volna pro otroky. Původní výraz candomblé znamená: „náboženský afrokřesťanský kult vzniklý na základě afrických náboženství, křesťanství a capoeiru – otrokáři zakázaný bojový tanec se všemi prvky bojového umění, který při soubojích končil i smrtí jednoho z účastníků.“

Karnevaly dnešních dnů se odehrávají v masopustním období a trvají pět dní. V pátek, před masopustním úterý a Popeleční středou, předává starosta Ria de Janeiro symbolický klíč města králi karnevalu Momovi. Karneval v Riu de Janeiru není jen o maskách. Jde zde především o prestiž 14 nejlepších místních škol samby, jejichž promenáda se uskuteční v neděli a v pondělí večer. Začátek show je vždy v devět večer a konec až v ranních hodinách.

Školy samby vznikaly od roku 1928, ale přehlídka tanečních vystoupení se pořádá od osmdesátých let na sambadromu – ulici asi 700-800 m dlouhé z obou stran lemované tribunami. Už půl roku před karnevalem si účastníci pořizují velmi drahé kostýmy. Jedna škola má čtyři až pět tisíc tanečníků a několik alegorických vozů, které jsou reálným zpracováním určitého tématu. Všichni účinkující se aktivně podílejí na přípravě kostýmů, vozů i představení. Vystoupení jedné školy samby na sambadromu trvá 80 minut. Všechny školy tančí na stejnou skladbu, která se neustále opakuje.

Karnevaly několika posledních let mají spíše zdravotní charakter. Král Mumu promlouvá k veselícímu se lidu o používání kondomů, kterých brazilská vláda během karnevalu v Riu rozdala 25 milionů. Karneval propaguje zdravý životní styl, starosta Ria zrušil nejen závody jedlíků, ale i minimální váhu pro krále karnevalu. (www.tiscali.cz, [www stránky CK Brazil Tours](http://www.stranky.ck.brazil.tours), academica.centrum.cz)

2.4 Maska

Typy masek

Ve všech pramenech, z kterých bylo čerpáno, se vyskytuje několik typů. Maska, která v podobě hlavy stojí na lidské hlavě, ozdobné čelenky s motivem obličeje, ozdobené přilbice, maska namalovaná přímo na obličeji, maska zakrývající obličej. Poslední typ masky bychom mohli dále rozdělit na další tři podtypy: maska na celý obličej, maska na část obličeje – škraboška, maska s kostýmem. Ne všechny typy masek jsou zdokumentované. (J. Bernard 1983)

2.4.1 Maska s kostýmem

Dětský kostým bychom mohli rozdělit do několika skupin podle různých kritérií. První kritérium by bylo: co má maska představovat. Takto bychom mohli

rozlišit masky, které představují zvířata, pohádkové bytosti anebo masky zpracovávající reálný příběh. Dále rozlišujeme, z jakého materiálu byl kostým vyroben. Známe kostýmy šité z látek, z papíru, z igelitu, alobalu a materiálové kombinace.

Kostým z látky

Kostým vyrobený z látky má své přednosti i nedostatky. Především jsou zde určitá úskalí. Převlek je nákladnější na pořízení materiálu a obtížnější na výrobu – k realizaci převleku je nutné znát alespoň základy šití a ručních prací. S přípravou a ztvárněním masky bychom měli začít s časovým předstihem, neboť výroba látkového kostýmu je většinou časově náročná. Dalším handicapem šitého kostýmu je fakt, že děti si nemohou takovýto převlek vyrobit úplně samy. Tvůrcem převleku je sice dospělý, ale děti mohou pomáhat s drobnými přípravami, jakými je navlékání korálků, vystřihování částí látek na aplikace, přišívání knoflíků apod. Nezvratnou výhodou šitého kostýmu je detailní zpracování a opakované použití.

Kostýmy z jiných materiálů

Kostýmy z papíru, krepového papíru, kartónu, igelitu, alobalu, přírodnin (listí, kapradí, květin) jsou mnohem méně nákladné a časově náročné. Přírodniny jsou v létě velmi snadno dostupné a děti na letních dětských táborech nemusí dlouho dopředu přemýšlet nad výrobou kostýmu na táborový karneval. Mohou takový kostým samy zhotovit a mnohdy nepotřebují rady dospělých. Ke spojení jednotlivých materiálů můžeme použít lepidlo, izolepu, provázek, kancelářské sešíváčky anebo jehly a nitě. Jediná nevýhoda převleku z těchto materiálů je jejich životnost. Kostýmy jsou lehko zničitelné. Dá se předpokládat, že kostým z výše uvedených materiálů je pouze na jednu akci, na jeden karneval.

Doplňky kostýmů

Doplňky kostýmů, ale i celé kostýmy mohou být tvořeny netradičními materiály: PET lahve, kelímky, sklo, plechovky. Ve výše zmíněném karnevalu na Haiti pořadatelé přímo vyzvali účastníky karnevalu k použití netradičních materiálů při výrobě masek. Přednost dostávaly běžné odpady. V Austrálii ve

městě Alice Springs při příležitosti „Australského Outbacku“ se konal karneval v ulicích města. Shodou okolností se v průvodu objevilo několik tzv. ekologických masek. Jedna maska měla z plechovek od Coca-coly vyrobenou sukni, jiná maska oblékla halenku uháčkovanou z magnetofonových pásek. Mezi obvyklými maskami se objevil mladík v paruce z ruliček od toaletního papíru. O tomto karnevalu informovali B. a M. Novákové na internetových stránkách tiscali.cz.

2.4.2 Maska na obličej

Další používaná maska je maska na obličej. Tento typ masky se dal vytvořit z přírodních materiálů volně nanesených na obličej, rozmíchaných v pryskyřici, ve vodě nebo v oleji. K obarvení obličeje se používalo např. sazí, hlínky, rozemletých cihel, mouky, rostlinných barviv. V dnešní době je jednodušší zakoupit si speciální líčidla, která jsou přímo určena na maskování obličeje. Významným prvkem této masky je její pomíjivost. Vzhled masky můžeme zachovat pouze jako reprodukci (kresbu, malbu, fotografii nebo zaznamenanou na videokazetě, CD aj.). Opakované a věrohodné zpracování předložené reprodukce masky závisí na zručnosti autora. V použitých pramenech byla tomuto typu masky věnována jen minimální pozornost. Miroslav Stingl ve své publikaci zveřejnil fotografie tance válečníků kmene Waurá. Válečníci měli pomalovaná celá těla černobílými obrazy. Ty měly symbolizovat totemová zvířata. Důležitou roli ve zvolení barvy hrála symbolika barev. Je známo, že u Indiánů černá barva znamenala válku, smutek, červená krev, radost, modrá oběť, bílá mír atd. (J. Pijoan 1998, M. Stingl 1976, Č. Zíbrt 1910, B. Karpetová - K. Sládková 1996, B. Karpetová - K. Sládková 1998, M. Zelený 1994)

2.4.3 Maska na obličej

V různých kulturách i společenstvích lidé vyráběli různé masky, které se nasazovaly na obličej. Masky sloužily jako magický prvek při rituálních obřadech, kdy masku nosíval kněz, nebo šaman kmene. Maska měla svou magickou úlohu i v ochraně mrtvých. Bylo nalezeno mnoho posmrtných masek, které měly vyjadřovat „druhé já“ samotného nositele (J. Pijoan 1998). Maska zakrývající obličej byla vyrobena z mnoha materiálů. Používal se kámen, zlato, dřevo, nefrit,

úlomky lastur, tyrkys a obsidián, alabastr a z nich umělci tvořili celé masky, nebo skládali mozaiky. Dnes už se může odborná veřejnost jen dohadovat o tom, jaké významy mohly mít masky pochované v hrobech. Jediným prokázaným faktem je výroba masek pro klid zesnulého v posmrtné říši. V některých oblastech Afriky si masky uchovaly svou původní funkci a používají se za stejným účelem dodnes. (J. Pijoan 1998, M. Stingl 1976, V. Šolc 1978, A. M. Machado 1995)

2.5 Masky podle místa vzniku

2.5.1 Indiánské masky – předkolumbovské období

Andské kultury

Na americkém kontinentě byli prvními známými výrobci masek Indiáni. V oblasti And v Jižní Americe žilo několik indiánských kultur. Byla to především kultura Močiků, kultura Muisků, Sinů, Čimů, Chavínů. Obyvatelé jednotlivých oblastí byli izolováni především nehostinnou krajinou hor. Díky tomu se velmi dlouho udržely znaky jednotlivých kultur. Každý národ měl svou typickou výrobu. Zatímco v jižním Peru Paracasové byli odborníky v zobrazování složitých výjevů na tkaninách, na severu Kolumbie Muiskové, Tolimové aj. se proslavili zpracováním zlata. Dokázali předměty a masky zdobit filigránskou prací i do zlata zasadit drahokamy. Z předkolumbovské éry Střední Ameriky pochází zlatá maska ženy s nefritovými očima. Byla nalezena na dnešním území Ekvádoru. (J. Pijoan 1998, A. M. Machado 1995)

Olmecká kultura

V Mexickém zálivu, na jih od Veracruz, se v letech 1300- 800 př. n. l. rozvíjela olmecká kultura. Olmekové zpracovávali kámen i drahokamy. V Museo Nacional de Antropología México se nachází olmecká maska z nefritu. Podle prodloužených očí lze uvažovat o spojení masky s kultem muže - jaguára, který se v této oblasti uctíval. (J. Pijoan 1998).

Teotihuakán

Na území dnešního Mexika byla významná kultura od počátku našeho tisíciletí až do 6. st. n. l. O lidech, kteří vybudovali svou metropoli Teotihuakán,

nacházející se nedaleko dnešního Mexiko City, a pravděpodobně ovládali území Mayů (jih Mexika, Guatemala, Belize), mnoho nevíme. Ve městě Teotihuakán byla nalezena keramická hlava, která byla pohřbena společně s tělem. V troskách byly nalezeny i obřadní keramické nádoby s bohatou výzdobou, rytou i malovanou, a obřadní masky z leštěného kamene. Masky měly charakteristický tvar, nízké čelo, téměř pravoúhlé uši a stylizované rysy. Z pozdější doby (250 před n. l.) pocházela maska z alabastru ve tvaru obličeje, ale jen s polovinou čela a náznaky uší. (J. Pijoan 1998, A. M. Machado 1995, M. Stingl 1976)

Mayská kultura, Aztékové

Vzestup Mayů trval asi 600 let, do roku 900 n. l., kdy zřejmě došlo k nepokojům mezi samotnými Mayi. Rolníci zůstali na starém území až do příchodu Španělů. V době svého rozmachu byli Mayové zdatnými zemědělci, staviteli, matematiky a umělci. V Tikalu byla nalezena velmi vzácná posmrtná maska složená z úlomků nefritu, který se jen velmi obtížně nachází. (A. M. Machado 1995, A. Ba a kol. 1993)

Roku 1345 přitáhl ze severu kmen Aztéků. Ten ovládl ostatní kmeny mexické oblasti a svým vpádem rozbořil kulturní hranice. Jednotlivé kmeny předávaly své vědomosti a techniky Aztékům a vytvořily tím neopakovatelnou kulturu, která ohromila evropské dobyvatele. Aztékové sice byli obávaní válečníci, ale v oblasti kolem jezera Texcoco hledali svou zaslíbenou zemi a tu se snažili náležitě zvelebit velkolepými stavbami. Byla nalezena maska boha Quetzalcoatla, jež řemeslníci vyložili úlomky lastur, tyrkysu a obsidiánu. Dosáhli tím velmi výrazného zdobení. Taktéž byly nalezeny kamenné obřadní masky a masky vydlabané z cedrového dřeva. Ty byly používány při tanečních slavnostech. (A. M. Machado 1995, V. Šolc 1978)

2.5.2 Masky ve starověkém Řecku a Římě

Dionýsie – bakchanálie - saturnálie

Ve starověkém Řecku se slavily dionýsie a bakchanálie. Patronem slavností byl bůh vína Dionýsos – Bakchus. Odtud pak pramení název svátku. Počátkem dubna probíhaly tzv. velké dionýsie v Athénách a koncem prosince byly převážně na venkově tzv. malé dionýsie. Součástí dionýsií byly průvody, divadelní

představení s maskami a oběti bohům. Slavnosti trvaly několik dní, byly zahájené průvodem masek – převleků a vrcholily velkým hodováním, pitím vína, tancem a zpíváním písní. (J. Bernard 1983)

Saturnálie v Římě byly nejdříve jen jeden den, ale za Caliguly se prodloužily na celý týden. Během konání slavností mizely sociální rozdíly obyvatel. Postupně se do tradičních lidových zábav vměšovala církev. V dobových kronikách je doloženo, že ještě v 10. – 11. století se církevní hodnostáři aktivně účastnili karnevalů. Účinkovali ve zvláštních parodiích a žertovných fraškách přímo v kostelech. Později byly hry z kostelů vykázány a duchovní se těchto her nesměli účastnit. (<http://italia.wz.cz>, www.benatky.navajo.cz)

Obřadní masky

Řekové a Římané měli i obřadní masky, kterých užívali především při obřadech spojených s plodností přírody. Věřili, že přestrojením získávají magické vlastnosti. Při některých antických obřadech se používala maska natřená na obličej nebo na celé tělo. K nátěru sloužily vinné kvasnice nebo suřík. I v Řecku byly nalezeny posmrtné masky (zlatá maska z Mykén). V Římě se později snímaly z obličejů urozených zemřelých voskové masky, ty pak byly nošeny v průvodě a uchovány v atriu. (L. Svoboda 1973, J. Pijoan 1998)

Řecké a římské divadelní masky

Z krátkých představení při oslavách dionýsií přešla maska společně s tancem k samostatnému divadlu. Rozlišujeme několik typů masek, jejich dělení se odvíjí od typu divadelní hry. Známe masky tragické, komické a satyrské. Každý typ dále rozlišoval masky mužů, žen, mladíků, starců. Dále existovaly masky specifické, které představovaly jednu osobu v určité situaci (stooký Argos). Masky svým výrazem charakterizovaly vlastnosti postavy. Celoobličejové masky měly široký otvor pro ústa, který se směrem k nim nálevkovitě zužoval. Takto upravená maska zesilovala hercům hlas a usnadnila jim práci.

Římané přejali řecké divadlo i s maskami a používali je i v průvodech náboženského charakteru. Je pravděpodobné, že z těchto slavností pochází tradice středověkého karnevalu. (J. Bernard 1983, L. Svoboda 1973)

2.5.3 Africké masky

Na území Afriky jsou masky ještě velmi často používány. Afričané je vyrábějí společně s dalšími rituálními předměty k uctívání bohů a svých předků. K výrobě se využívá dřevo, kov, mušle nebo zvířecí rohy a většinou mají podobu škrabošky, přilbice nebo nástavce na čepičce. Masky mají dvojí účel, některé slouží k obveselení vesničanů, jiné svou magickou mocí pomáhají vyhledat čaroděje nebo vesničana, který se dopustil přestupku. Rituální maska by měla takového člověka potrestat. Podle typu masky se mění výraz i zpracování. Africká maska může být nahrubo opracovaná i velmi jemně propracovaná, její výraz může být chmurný, ale i veselý a mírumilovný. Například masky zobrazující duchy předků se vyznačují klidným výrazem a většinou mají bílou pigmentaci. Masky představující lidské duchy často vypadají velmi podivně. Vysoké, klenuté čelo představuje moudrost a hlubokou duchovnost. Vystouplé oči a strnulý výraz obličeje znamenají stav posedlosti nějakým duchem. Masky zobrazující rohatá zvířata jsou spjata se zařikáváním a čarodějnictvím. Velmi známé jsou masky z Pobřeží slonoviny, které mají oválné tváře s geometrickými rysy, jimiž se inspiroval kubismus.

Jiné masky se používají při zemědělských nebo pohřebních obřadech. Bývají to divadelní představení s hudbou, zpěvem a recitací mytických básní. Zpravidla mohou masky nosit jen muži, ženy se na ně nesmějí ani dívat. Příležitostí k uspořádání rituálních představení s maskami bývá setí, orání i žně, ale i zahajování soudních řízení.

Masky se používají i při iniciačních obřadech. Mladí hoši, většinou stejného věku, se stranou od vesnice podrobují zkouškám fyzické i morální zralosti, procházejí zasvěcením do tajů náboženství a učí se úctě k zákonům společnosti. Po iniciaci se hoši stávají muži.

(A. Ba a kol. 1993, J. Laude 1973)

2.6 Afrika

2.6.1 Geografie

Africký světadíl se rozkládá na západní i východní polokouli po obou stranách rovníku. Svou rozlohou je druhým největším kontinentem. Ve střední

části Afriky se rozkládají deštné pralesy, které postupně směrem k jihu i severu přecházejí v savany, stepi, polopouště a pouště. Největší pouští světa je Sahara. Rozprostírá se na území 11 států a tvoří jednu čtvrtinu Afriky. Další pouště na jihu jsou Kalahari a Namib. Suché oblasti Afriky zabírají více jak dvě třetiny území. (www.nikolkkaaaaa.blog.cz, Universum – Atlas světa 2005, C. Lauer 1994)

Vodstvo

Většina afrických řek je charakteristická nepravidelným odtokem vody. Vodní režim je ovlivněn zejména rozdíly mezi srážkovými úhrny tropických vlhkých oblastí a tropických suchých oblastí. Na území Afriky se nachází druhá na vodu nejbohatší řeka světa – Kongo. Je napájena hlubokým jezerem Tanganika a vlévá se do Atlantského oceánu. Dalším významným veletokem je řeka Zambezi, na jejímž toku se nacházejí proslulé Viktoriiny vodopády. Druhou nejdelší řekou světa je Nil, dlouhý 6671 km. Jeho každoroční záplavy zúrodňují půdu v okolí toku a umožňují obyvatelstvu provozovat aktivní zemědělství. Zemědělskou činnost také podporuje důmyslná síť zavlažovacích kanálů. (www.nikolkkaaaaa.blog.cz, Universum – Atlas světa 2005)

Podnebí

Afrika je nejteplejším světadílem. Rozlišujeme dvě základní klimatická pásma, tropy a subtropy. Oblast tropů se vyznačuje vysokou teplotou, ale v závislosti na množství srážek se mění ráz krajiny. Na africkém kontinentu můžeme pozorovat přechod od rovníkových tropů s vlhkým a horkým podnebím po celý rok a s tropickými deštnými pralesy, přes střídavě vlhké tropy se střídajícími se obdobími dešťů a sucha, až po suché tropy, které jsou téměř bez srážek - pouště. Subtropické podnebí je pouze na malém území na severu v oblasti zvané Sahel a na jihu Afriky, v jižní části Mosambiku a dále směrem na jih. Typickými znaky subtropického podnebí jsou suchá a teplá léta a vydatnější srážky v zimním období. (www.nikolkkaaaaa.blog.cz, C. Lauer 1994)

Fauna

Africkou faunu známe především prostřednictvím zoologických zahrad. Už v historii v 17. století podnikali movití šlechtici a badatelé dobrodružné výpravy do Afriky. Zkoumali nejen zvířata, ale i rostlinstvo a zvyky obyvatelstva. Nejdříve si z cest vozili trofeje v podobě kožešin a paroží, později měli zájem na převozu živých zvířat na jejich odchovu v jiných podmínkách. Mezi typická africká zvířata patří: sloni, lvi, zebry, opice, hroši, nosorožci, krokodýli aj. Nejčastější výskyt zvířat bývá v deštných pralesech a savanách.

Doprava

V Africe je jen omezená možnost klasického cestování, na jaké jsme zvyklí my, Evropané. Je zde téměř nulová silniční doprava – silnice nejsou vybudované, nebo jsou použitelné jen v období sucha (Burundi). V některých státech je alespoň železniční síť, která není příliš hustá (Jihoafrická republika, Mosambik). V některých státech jedinou možnost dopravy tvoří řeky, na příklad ve Středoafrické republice. Naopak v Mosambiku je nejdůležitějším zdrojem financí právě doprava, především tranzit. (C. Lauer 1994)

2.6.2 Historie afrického kontinentu

Severní Afrika je domovem národů se světlou pletí (Bílá Afrika). Tři hlavní národnostní skupiny tvoří Arabové, Berbeři a Tuaregové. Na jih od Sahary žijí národy s tmavou pletí (Černá Afrika), které se dělí do dvou velkých skupin – súdánští a bantuští černoši. Egypťané, Núbijci, Etiopané, Fulbové aj. tvoří volný přechod mezi Bílou a Černou Afrikou. Historie severu kontinentu se diametrálně liší od historie zemí na jih od Sahary. Původním obyvatelstvem severní Afriky byli Berbeři. Archeologické nálezy dokládají existenci Berberů v 5. – 4. tisíciletí před naším letopočtem, největšího kulturního rozmachu dosáhli ve 3. – 2. tisíciletí př. n. l. Svůj název získali díky Římanům, kteří slovem *barbaroi* nazývali všechny cizince, kteří pro ně mluvili nesmyslnou řečí. (www.national-geographic, Universum – Atlas světa 2005)

Již před rokem 2000 př. n. l. na severu vzkvétala egyptská kultura nejen v oblasti stavitelství, nástěnných maleb, psaného písma, ale i vědy. Téměř na přelomu tisíciletí, zasáhli do vývoje starého Egypta Římané. Egyptologové

považují vpád římských vojsk, křesťany a úpadek egyptské aristokracie za důvod rozpadu egyptské říše. Národ upadl v letargii, lidé ztratili svou kontinuitu předávání si vědomostí z generace na generaci. Během dalšího tisíciletí zapomněli svou starou řeč, písmo i božstvo, které po celá tisíciletí uctívali, jak uvádí V. Zamarovský. Dalšími obyvateli, kteří osidlovali africký kontinent ze severu, byli Féniciáné, Římané, Arabové. Každý nově přicházející národ ovlivnil předcházející kulturu.

Na území Afriky na jih od Sahary žilo mnoho domorodých kmenů, které se sdružily do velkých říší západního Súdánu – říše Ašantů, Mali, říše Mosiů, songhalská říše aj. Roku 1444 objevili Portugalci Senegal a do konce 15. století objevili většinu zemí, které byly postupně kolonizované. Dobytelé se především zajímali o vývoz kaučuku, slonoviny, soli, kůže, prosa a hlavně zlata. Vpád Evropanů na jižní část kontinentu znamenal postupný úpadek, až konečný zánik říší. V 16. – 18. století na území Afriky obchodovali portugalští, britští, francouzští, nizozemští a dánští kolonizátoři. Zakládali nové osady, ze kterých se postupně stávala centra obchodu s otroky. Ti byli převáženi na americký kontinent a do západní Indie jako pracovní síla.

2.6.3 Vývoz surovin a obživa obyvatelstva

Africký kontinent je velmi bohatý na nerostné suroviny. Hlavními obchodními komoditami jsou bavlna, kakao, podzemnice olejná, káva, banány. Africké národy zřídka plně využívají svého nerostného bohatství. Hospodářství všech států Afriky by mohlo být velmi pozvednuto, kdyby jednotlivé státní správy získaly kontrolu nad těžbou a vývozem zlata a diamantů. Z bohatých nalezišť jde toto drahé zboží do rukou pašeráků a pak přes hranice do ciziny.

Jednoduché tradiční zemědělství a rybolov slouží k obživě a zásobení domorodého obyvatelstva. Hlavními plodinami jsou rýže, proso, kukuřice, batáty a cukrová třtina. Domácí výroba není vždy dostatečná, proto některé africké státy dováží drahé potraviny z vyspělých států a tím se ještě více zadlužují. Dalším problémem afrických států se paradoxně stává církev – katolíci i animisté kategoricky odmítají umělou kontrolu porodnosti a plánování rodičovství. Tak dochází k přelidnění a podvýživě obyvatel (Rwanda). (C. Lauer 1994)

2.6.4 Věk, vzdělání a náboženství obyvatelstva

Téměř 50% obyvatelstva afrického kontinentu tvoří děti do 15 let. Vzdělání Afričanů se liší stát od státu – od 100% školní docházky dětí ve věku od 7 do 11 let v Tunisu, po 15% v Somálsku. Vzdělání ve vyšším věku, tj. děti nad 12 let, je mnohem nižší a většinou je poskytováno ve vyspělých státech Afriky (Maroko) nebo jen v hlavních městech jednotlivých států.

Náboženské vyznání obyvatelů Afriky tvoří tři hlavní náboženské proudy: islám, křesťanství a animismus. Většina obyvatel je muslimy. V některých oblastech (např. v Ugandě, na ostrovech Kapverdy) přijali Afričané křesťanství od svých kolonizátorů. Stali se katolíky a protestanty. Třetím nejvýznamnějším náboženstvím je animismus (především Liberie)

2.6.5 Kultura Afriky

Na severu afrického kontinentu se můžeme setkat s velmi silnou kulturou Berberů. Skupiny těchto původních obyvatel (viz Historie afrického kontinentu) žijí na území Maroka, Alžíru, Tunisu, Libye i Egypta. V článkách National Geographic se můžeme dočíst o berberské kultuře, která navzdory represím přežila několik tisíciletí. Berbeři žili v uzavřených komunitách vysoko v horách, a tak se podařilo dochovat řeč, některé staré příběhy, styl oblékání i hudbu, která doprovází významné společenské události. V některých odlehlých oblastech se dochovala tradice typického oblečení. Mnoho žen stále ještě nosí tradiční bakhnoug – šátek a zdobí své tváře tetováním. Muži nosí burnous – vlněné pláště s kapucí. Pro arabský svět je velmi netypické i postavení žen ve společnosti. Ženy i dívky jsou mnohem svobodnější, nezahalují si tvář, ve většině případů se vdávají z lásky a v manželství mají hlavní slovo. Typická obydlí Berberů jsou hluboko v zemi. Nejzajímavější berberská architektura se nalézá na jihu Tuniska.

Jedním z velmi kulturních měst Afriky bylo Timbuktu. Svého největšího rozmachu dosáhlo ve 14. století. V Timbuktu se setkávali obchodníci ze severu, Arabové a Tuaregové, s obchodníky z jihu. Městu vládl čilý obchod se solí, zlatem, obilím aj. Timbuktu bylo také významným intelektuálním a kulturním centrem. Ve městě se nacházelo dvanáct mešit, dvě stě mohamedánských škol a

univerzita v Sankoré nabízela svým studentům přednášky o právu, filozofii, astronomii, teologii a filologii.

Většina obyvatel Černé Afriky vyznává islám, ale animismus je stále zakořeněn jako vedlejší náboženství. Animisté uctívají kromě nejvyššího Stvořitele velké množství božstev. Jejich náklonnost si získávají rituálními slavnostmi a obětmi, kterými bývají potraviny nebo rituální předměty, např. masky, sošky (fetiše), hudební nástroje. V každé domácnosti také existuje kult předků. Afričané věří, že mrtví předci dohlíží na své potomky ze světa mrtvých. Obdobně jako své božstvo uctívají i své mrtvé - rituály a rituální předměty.

Afričané dokázali pěstovat čirok, proso, rýži, palmu olejnou nebo sezam už v prehistorických dobách, i když k obdělávání půdy používali jen primitivní nástroje (motyky). Ve většině osad se stále provozuje tzv. úhorové zemědělství.

V mnoha vesnicích se nachází strom podobný baobabu –kapok. Z jeho plodů se získává rostlinné vlákno, které je silnější než bavlna, vlákno je dále zpracováváno do příze a látek. K tradičním úpravám oblečení je barvení indigem. Barva je získávána z listů indigovníku a vytváří mnoho odstínů barev od modré až po fialovou. Vzory na tkaninách jsou vytvářeny batikou, skládáním materiálu, tekutým voskem nebo pomocí dřevěné šablony, která se namočí do vosku a obtiskne na látku. K výrobě tkanin se dále používala bavlna nebo rafie (vlákno z trnitých listů palmovníku). (A. Ba a kol. 1993)

Dalším tradičním řemeslem je hrnčířství nebo košíkářství. Hrnčířství je výhradní zaměstnání manželek kovářů. Ženy ručně modelují předměty bez použití hrnčířského kruhu. Stěny nádob vyhlazují kousky tykve, před vypálením je pak zdobí. Ve vesnickém společenství zaujímá kovář důležité postavení, neboť je známo, že jeho řemeslo obklopují nejtajnější rituály. Kovář vytváří nejen nářadí (sekery, nože atd.) a zbraně (kopí, hroty šípů atd.), ale i rituální sochy předků a duchů. K vytváření výrobků z bronzu nebo zlata byla užívána technika ztraceného vosku. Kovářům se mnohdy připisuje magická moc a síla vyléčit v prostorách kovárny některé nemoci.

Jiným velmi uctívaným řemeslníkem je dřevorubec – řezbář. I on podstupuje tajné rituály předtím, než jde pokácet strom, aby si nerozžněval ducha stromu. Afričané věří, že i strom má svou vlastní moc, která se ještě znásobí, když z ní

řezbář umně vyřeže masku. Když je maska hotová, šaman provede zasvěcovací obřad, při kterém na masku přikládá magické ingredience. Předpokládá se, že poté má maska velkou nadpřirozenou moc a stává se příbytkem ducha, kterému je zasvěcena.

(A. Ba a kol. 1993, J. Laude 1973)

2.7 Projektové vyučování

2.7.1 Techniky ve výtvarné výchově

Ve výtvarné výchově na prvním stupni základní školy se děti učí technikám střihání, šití, malování temperami, vodovkami, modelování, lepení, vytváření prostorových objektů, perokresbu tuší, používání pastelů, otisky přírodnin i vyrobených tiskátek. Materiály, které děti používají, jsou papír, karton, korálky, textilie, provázky aj. Mezi méně tradiční materiály patří přírodniny nebo odpadové materiály. Při tvorbě prostorových výrobků začínají děti s menšími trojrozměrnými předměty. Až později, když už mají nějaké zkušenosti, mohou přejít k vytváření kulis na divadelní představení. Učí se, jak efektivně použít běžných předmětů z našeho okolí (např. stůl, židle, věšák aj.) a jen po drobných úpravách docílit požadovaného vzhledu. (M. Hégr 1953)

2.7.2 Scéna

Scéna se spíše váže k divadlu, než k rituálním obřadům. V případě, že představení se neodehrává v přírodní prostředí, pomáháme si kulisou. Vytvoření scénických kulis navozuje atmosféru prostředí, kde se děj odehrává. Mnohdy pomůže vcítit se do prožitků hlavních hrdinů představení a pochopit děj, který právě probíhá na jevišti. Příběhy hrané i zpívané v klasickém divadle si už ani nedovedeme představit bez kulis a jevištních dekorací.

Divadelní scéna v historii

Divadelní hry v Řecku a později v Římě se odehrávaly v přírodních divadlech nazývaných amfiteátr, jenž byl nekrytý a zpravidla se nacházel na svahu návrší. Jeviště bylo kruhového tvaru a za ním stála většinou jednopatrová budova. Jedinou dekorací antického divadla byla řada zdobných sloupů v průčelí jeviště.

Poté, co se divadlo přesunulo do dřevěných divadelních budov, se na scéně objevovaly pouze skromné dekorace a jen zcela nezbytné rekvizity. Hlediště a

jeviště bylo téměř spojeno v jeden celek. Nejlukrativnější místa byla právě na jevišti. V kamenných divadlech se poněkud oddělilo jeviště od hlediště, ale nejlepší a nejdražší lístky se stále prodávaly na jeviště.

Změny proběhly až v období zvaném romantismus na počátku 19. století. Orchester byl umístěn pod jeviště, na jevišti bylo použito zadní opony, která oddělovala úzký prostor pro herce, a hlediště bylo ponořeno do tmy, lóže pro vážené občany byly v hledišti. Všechna pozornost diváků se mohla soustředit na projev herců na jevišti.

V této době také došlo k rozmachu výroby jevištních dekorací. Děj se většinou odehrával ve volné přírodě, již dokreslovala malířská scéna, kulisy, oblouky a doplňky. Výkon herců, text a kulisy navodily patřičnou náladu plnou emocí. V romantickém divadle měli divadelníci více možností pracovat se světlem, než dříve. Světelnými efekty znázorňovali např. svit měsíce, východ a západ slunce atd. (J. Bernard 1983, L. Svoboda 1973)

Podoby jevištních dekorací

Kulisy mohou mít podobu velkého kusu plátna, jež je zavěšeno u stropu a volně splývá k zemi. Takové plátno většinou bývá dekorováno vhodným způsobem, aby doplnilo děj na scéně. Mnohdy jsou použity i boční strany jeviště, na kterých je obdobný závěsný systém, anebo se zde mohou nacházet kulisy ztvárněné na dřevěných, papírových nebo kovových zástěnách. Při vytváření scény pro dětská představení pracujeme s fantazií a vytváříme scénu podle našich možností.

2.7.3 Návrh projektového vyučování na téma Afrika

Při vytváření masek děti často využívají kašírování. Touto technikou můžeme vyrobit různé plastické doplňky kostýmu, masku na celý obličej nebo jen škrabošku, vše v požadovaném tvaru a velikosti. Technika kašírování není složitá, ale je spíše vhodnější pro děti starší devíti let. Vyrábíme-li s dětmi látkové kostýmy, je velmi vděčné použít kusy staršího nepotřebného plátna a batikování. U této techniky není nikdy předem známé, jakých tvarů a jaké kvality dosáhneme. Batikování má několik různých pracovních postupů s odlišným výsledkem, např. vložení předmětu do látky, omotání látky provázkem hned za předmětem (na látce

vznikají kruhy a elipsy), skládání látky a následné svázání provázkem (geometrické tvary), sypaní několika barev na materiál a rychlá fixace, namáčení různých částí materiálu do různých barev (prolínání barev), prošívání látky silnou vlnou a poté její pevné stažení (barevně exponované jednoduché tvary), technika studené batiky (žádané tvary a obrazce získáme litým voskem, látku barvíme za studena).

Téma Afrika by mohlo být použito jako projektové vyučování. Výroba masek a kulis by probíhala v hodinách výtvarné výchovy a pracovních činností. Použili bychom nejspíše obdobného materiálu jako na táboře, ale tradiční oděvy afrických obyvatel bychom mohli zhotovit batikováním lněných a bavlněných tkanin.

V hodinách hudební výchovy by se děti naučily slova i melodii průvodní písně. Určitě by bylo žádoucí vyzkoušet si vyrobit drobné chrastící hudební nástroje, jaké vyráběly děti na dětském táboře. V domácím prostředí bychom měli lepší výběr materiálu na vytvoření chrastítek, domnívám se, že bychom získali větší škálu zvuků, než se nám podařilo na táboře. Výrobu hudebních nástrojů bychom opět provedli v rámci hodin výtvarné výchovy a pracovních činností, popřípadě bychom využili času v družině (po dohodě s družinářkou). O hodinách hudební výchovy bychom mohli vytvořit malý orchestr, který by byl obohacen o školní hudební nástroje.

Téma Afrika bychom mohli využít i v hodinách českého jazyka. Na slovech písně bychom mohli názorně předvést tvorbu verše a vyzkoušet si vlastní varianty básní na téma Afrika. K vytvoření představy o africkém kontinentě i obyvatelstvu by mohl posloužit jednoduchý text z dětských encyklopedií (např. A. Ba a kol. – Staré civilizace 1993).

V hodinách tělesné výchovy by mohly být aplikovány hry uvedené v závěru praktické části i jiné další, které můžeme vyhledat v odborné literatuře zaměřené na dětské hry v přírodě nebo tělocvičně. Soutěže a hry doprovodíme příslušným textem, smyšlenou legendou, jež se bude vztahovat k africkému prostředí, kultuře apod.

Vystoupení s maskami a písní bychom mohli uspořádat pro rodiče i spolužáky v rámci školní nebo třídní akademie.

2.7.4 Scéna ve stylu Afriky

Nabízí se nám hned několik variant, které by na první pohled evokovaly vzpomínky na Afriku. Velmi typický obrázek afrického kontinentu jsou nekončící duny písku v poušti. Ty by se daly lehce ztvárnit pomocí vyšších předmětů, jako např. židle, krabice, stoly s krabicemi. Na ně bychom položili polštáře a peřiny, které by zaoblily ostré hrany, a vše bychom přikryli bílými nebo žlutými prostěradly.

V poušti se nacházejí oázy, které by byly vhodně doplněny předchozí scénérií pouště. Kokosové palmy a banánovníky okolo pramenů v oázách by se daly snadno ztvárnit za pomoci zeleného krepového papíru, rovných větví, izolepy, kartónu, věšáku, trsu banánů a hnědých koulí z papíru nebo krepového papíru.

Pro vytvoření iluze deštného pralesa by se dalo použít několika takto vytvořených palem a hustého listnatého porostu z českých lesů.

Dalším specifikem afrického kontinentu je architektura severně položených států – Alžíru, Maroka a Egypta. Zatímco Egyptu dominují pyramidy a slavné chrámy ve Wésetu a Karnaku, kulisu měst dvou výše zmíněných států vytváří bílé domy a velmi úzké uličky. Vše by se dalo zhotovit z velkého množství kartonu, podpěrného systému vytvořeného z nábytku a koloraci kulis bychom provedli temperami

3 Praktická část

3.1 Úvod

Praktickou část své diplomové práce jsem provedla na Letním dětském táboře Mařenka v červenci roku 2003. Důvodů, proč jsem realizovala svou praktickou část právě na táboře, bylo hned několik. Jezdím na tábory Severočeské plynárenské a.s. od roku 1991 – nejdříve jako dítě, později jako praktikantka a nakonec jako oddílová vedoucí. Ve zmíněném roce 2003 jsem již popáté byla vedoucí nejmladšího oddílu – čtyřikrát jsem vedla oddíl chlapců a jednou oddíl holčiček. Mými svěřenci byly děti ve věku od 6 do 9 let.

Každý rok si připravuji nový program tábora. Některé hry sice použiji pokaždé, ale vždy mám v zásobě nové, které děti běžně neznají. V mé přípravě se nikdy nenacházelo hraní divadla, nebo hudebních scének, ale stalo se pravidlem, že každý rok jsme nějaké jednoduché představení sehráli. Vždy jsme si k tomu vlastnoručně vyrobili kostýmy, děti se přípravou i samotným provedením hry velmi bavily. Od roku 2000 jsem na mateřské dovolené a dosažitelnost školy s dětmi je pro mě stále dost komplikovaná. Proto byla tato varianta dostupnější. Školní kolektiv jsem vyměnila za kolektiv táborníků a místo na školních lavicích jsme pracovali na stolech táborové jídelny a na trávníku před naším bungalovem.

3.2 Táborové prostředí

Letní dětský tábor pořádá od roku 1972 Severočeská plynárenská a.s. Za tu dlouhou dobu své působnosti několikrát změnil svou podobu, tábořiště, z dětí se postupně stali oddíloví vedoucí, rodiče. Někteří se aktivně podíleli na pokračování tábora, jiní už jen mohli vzpomínat na letní hry a dovádění. Náš tábor má velmi dlouhou tradici a děti se zpravidla rády vracejí mezi své kamarády. Od roku 1998 do roku 2004 se letní dětský tábor konal v Mařenicích u Cvikova, v chatovém táboře příznačně pojmenovaném Mařenka. Tábor je umístěn ve velmi pěkném prostředí. Okolí tvoří Lužické hory a na nejvyšší horu Luž je to po turistické značce 8 km. V roce 2003 jsme do tohoto tábořiště jeli pošesté.

3.2.1 CTH – celotáborová hra

Program tábora se od počátku pořádání dělí na aktivity, kterých se účastní všechny oddíly, a aktivity, které má na starosti oddílový vedoucí. Jedna z velmi oblíbených akcí je i celotáborová hra. 120 – 180 dětí bylo rozmístěno do čtyř obdobně silných skupin. Zdatnost dětí se vždy zjišťovala během prvních dnů tzv. testem zdatnosti. Rozhodujícími disciplínami byly sed-leh, kliky, skok přes švihadlo, skok do dálky, hod břemenem, běh na čas. Vše se pečlivě měřilo a zapisovalo a hlavní vedoucí podle výsledkových listin sestavil přerozdělení tábora tak, aby nově vytvořená družstva byla konkurence schopná. V těchto skupinách byly rovnoměrně zastoupené děti mladšího i staršího školního věku a mohly spolu rovnocenně závodit.

3.2.2 Specifika malých dětí

Až později, během let, se došlo k závěru, že pro nejmladší oddíly chlapců a dívek nemá CTH (celotáborová hra) až takový význam. Většinou děti nepochopily pravidla hry, starší se na ně zlobily, a když už pravidla pochopily, většinou neměly šanci těm větším stačit.

Bylo asi dvakrát vyzkoušeno malé děti do celotáborové hry nezapojit. Vynechání celotáborové hry z programu dvou nejmladších oddílů se ale ukázalo jako nesprávné, neboť děti věděly od svých starších kamarádů a sourozenců, že hra v táboře probíhá a bylo jim líto, že se nemohou zúčastnit. Proto se vedoucí a praktikanti dvou nejmladších oddílů domluvili a připravili CTH i pro malé. Zpravidla jsme začínali a končili ve stejný den jako velcí táborníci, ale téma i hry samotné byly odlišné – byly přizpůsobené zdatnosti a schopnostem mladších táborníků.

Některé roky jsme chlapce a dívky přerozdělili do družstev tak, aby byli rovnoměrně zastoupeni, jindy jsme to zkusili s homogenní chlapeckou a dívčí skupinou. Výsledky to kupodivu příliš neovlivnilo, jen soudržnost mezi hochy a dívkami je ve věku od 6 do 12 let poněkud větší, takže když byla příležitost, dívky rády fandily svým spoluzávodnicím a taktéž chlapci. U smíšených družstev byli fandící závodníci trochu na rozpacích. Alespoň ze začátku.

3.2.3 Seznam dětí

V roce 2003 oddíl číslo 1 vedly dvě vedoucí - Iveta Halowová a Martina Říhová. Měly na starost dvanáct dívek ve věku od sedmi do devíti let.

Oddíl číslo 2 jsem měla na starosti já, Magdaléna Kurfiřtová, a dva praktikanti Richard Salač a Roman Halow mi v tomto úsilí vydatně pomáhali. Jedenáct chlapců v našem oddíle bylo také ve věku od sedmi do devíti let.

3.2.4 Malá CTH - Afrika

Pro léto 2003 jsem vymyslela téma Afrika. Chtěla jsem, aby nás provázelo celým táborem, nebo jeho větší částí. Zdálo se mi poměrně dosti široké a nabízelo spoustu možností a variant a pro děti bylo úplně nové. Přemýšlela-li jsem dále o Africe, co by děti ve svých 8, 9 letech mohly znát o tak vzdáleném kontinentě, došla jsem k závěru, že zoologická zahrada by mi mohla pomoci s vykreslením fauny v Africe. Dále bude nutné vyhledat fakta a obrázky v literatuře. Teoretické znalosti bude vhodné zjednodušit, tak aby to sedmileté až devítilleté děti pochopily. Bylo potřeba pročíst několik knih, které se zabývají tematikou dětských her, vybrat ty nejvhodnější. Výběr her jsem posuzovala z několika kritérií. Na prvním místě byla přiměřenost k věku a schopnostem dětí, dále zapojení celého oddílu do hry a v neposlední řadě byla možnost spojení hry s naším ústředním motivem – s Afrikou. Většinou se jednalo o vymyšlený příběh či historku o bojovnících Afriky nebo o zvířatech, které se honí za potravou atd.

Náhoda mi pomohla v dotváření myšlenky. V rádiu jsem uslyšela píseň od hudební skupiny Yo-Yo band: Jedem do Afriky. Nejdříve jsem se domnívala, že děti se písničku pouze naučí zpívat a použijeme ji při zahájení naší celotáborové hry, popřípadě u táborového ohně nebo při delších pěších výletech k odlehčení nálady. Došla jsem k závěru, že ztvárnění slov písně by mohlo být nejen zábavné, ale i poučné. Děti rády tvoří, učí se nové a své dovednosti velmi rády ukazují na veřejnosti. Této vlastnosti jsem chtěla využít, neboť je dětem vlastní jen do určitého věku. V pozdějším stadiu vývoje se někdy přehnaně stydí.

3.2.5 Výhody tábora

Táborové prostředí skýtalo několik výhod oproti školnímu – děti se cítily mnohem uvolněnější, prázdninově naladěné. Po školním roce jsou mnohdy unavené a

potřebují si odpočinout od školního režimu – samotného vyučování i domácí přípravy na vyučování. Děti proto s nadšením vítají letní odpočinkový program, velmi rády jezdí na letní dětské tábory a i v novém školním roce vzpomínají na příhody se svými vrstevníky. Tábor skýtá nevšední dobrodružství vycházející ze zájmů dětí, každodenní pobyt v přírodě a dostatek pohybu, který nebývá hlavní volnočasovou aktivitou. Ale i při volném režimu dne musí děti dodržovat pravidla slušného chování. Motivace k výtvarné tvorbě nebyla tak náročná, jak by asi byla ve škole. Většinu dětí výroba masek bavila, i když se samozřejmě našly takové, které by raději hrály fotbal nebo jinou hru.

Práci jsme si mohli rozdělit podle nálady i podle počasí, odpolední program si připravoval oddílový vedoucí. Jediným závazkem byl termín představení. Ten jsme si stanovili na 6. 7. 2003, kdy se konala akce pro všechny oddíly zvaná „Oddíl baví oddíl“. Na tento den si každý oddíl připravil krátké vystoupení – zpěv písně, scénku, hru na hudební nástroje aj. To vše v odpoledním programu předvedl před táborovým publikem.

3.3 Píseň Jedem do Afriky

Jedem do Afriky

Hudba: Jiří Šíma

Text: Richard Tesařík

Ref.:	Krokodýl zelený	Zebry a žirafy
Jedem do Afriky	Fláká se po pláži	Nemaj co na práci
Jedeme do Zimbabwe	Lehce se usmívá	Honěj se se lvama
Jedem na hostinu	Vo něčem přemejšlí	Maj z toho legraci
Špatně to nedopadne	Krokodýl zelený	Když je lvi dohoněj
To co je před náma	Fláká se po pláži	Tak je pak sežerou
Lechtá nás u pupku	Co asi vymyslel	Oni se nezloběj
Mám strach že	Že na nás doráží	Souhlasí s přírodou
skončíme		
Něčemu v žaludku	Ref.: Jedem do	Ref.: Jedem do ...

Náčelník Bocassa

President Francie

Div z toho neumřel

Chytne tě do lasa

Tam taky večerel

Nacpe do lednice

Když slyšel co tam

Ref.: Jedem do ... 2x

Masa jak u rasa

jed

Je-dem do Af-ri-ky jedeme do žim-ba-bwe je-dem na hos-ti-nu špa-kině to
ne-do-pad-ne to co je před ná-ma lechtá nás v pyle mám strach že
sňan-oi-me ně-če mu v ša-lud-ku kro-ko-dyl ze-le-ny flá-ka se
po plá-ži leh-ce se usmí-vá ro-ně-čem pře-mej-sí kro-ko-dyl
ze-le-ny flá-ka se po plá-ži co a-si ny-ny-slel že na nás
do-ra-ži ó-je ó-jé ó-jé

Obrázek 3.2.5-1 Notový záznam písně Jedem do Afriky

3.4 Materiál a pomůcky

Naše možnosti výběru materiálu k výrobě masek byly poněkud omezené. Museli jsme se zaměřit na to, co je v táboře k dispozici, a teprve pak rozvíjet svou fantazii. Během výroby masek jsme narazili na nečekaná úskalí. Některé děti vůbec poprvé držely v ruce jehlu a nit, jiné trochu zápasily s nůžkami a izolepou. Ale pod dohledem tří oddílových vedoucích jsme překážky překonali a výrobu masek zvládli.

Při tvoření masek jsme se co nejvíce snažili využít oblečení, které si děti s sebou na tábor vzaly a které se dalo využít pro náš účel. Pružovaná trička pro

zebry, žlutá pro lvy... Skutečným oříškem pak bylo sehnat kompletní zelené oblečení pro krokodýla. Vypomohli nám kamarádi z vedlejšího oddílu.

Základním materiálem k vytvoření masek bylo především vhodné oblečení dětí. Dále jsme potřebovali: - krepový papír červené, žluté, bílé a zelené barvy

- několik velkých krabic z kartonu
- bílé čtvrtky
- barevný papír
- jutový provázek
- několik igelitových sáčků
- tři proužky látky
- šišky
- kamínky
- drobný štěrk
- písek
- hrách
- sklenice s víčky
- šicí potřeby
- nůžky
- tužky
- izolepu
- lepidlo
- foukací fixy
- pastelky
- korálky
- tempery a štětce

Všechn potřebný materiál byl na skladě u programového vedoucího, jen šišky na náhrdelníky Afričanů jsme posbírali pod modříny a borovicemi v areálu tábora, kamínky, štěrk a písek kolem hřiště, sklenice a hrách v táborové kuchyni. Šicí potřeby jsme dodali vlastní.

3.4.1 Inspirace

Při tvorbě masek jsme se nechali inspirovat některými návrhy v časopise Nenuda. Masky v tomto časopise jsou poněkud v jiné podobě a vyhotovené za jiným účelem, ale cílem každého tvůrce není vše do detailu kopírovat, naopak mu stačí jen se inspirovat a zbytek dotvořit podle svých možností a potřeb.

Další podněty jsme nacházeli při prohlížení knih o Africe. Prohloubili jsme si vědomosti o oblečení a špercích domorodců a pak se snažili vymyslet vlastní variace domorodých bojovníků, kteří se přizpůsobili našim českým (a hlavně táborovým) podmínkám. Při vymýšlení a vytváření masky krokodýla zapracovala především fantazie.

3.4.2 Časová dotace

Výroba všech masek trvala dvě odpoledne intenzivní práce. To odpovídá asi pěti šedesátiminutovým hodinám. Ve školních podmínkách bychom museli předpokládat větší časovou dotaci. Ve školních podmínkách musíme počítat s čtyřiceti pěti minutovými hodinami, opakovanou přípravou a ukládáním materiálu a pomůcek, s počtem dětí ve třídě a počtem pedagogických pracovníků. Naše spojené dva oddíly odpovídaly jedné průměrně početné třídě. Pedagogy nahradily tři oddílové vedoucí.

Děti na táboře připravovaly všechny materiál jenom dvakrát, a pak u práce strávily celé odpoledne. Praktikanti dětem moc nepomohli ani radou, ani s výrobou, zato se aktivně podíleli při samotné interpretaci písně.

3.5 Výběr a výroba masek

3.5.1 Výběr masek dětem

Příprava na výrobu masek začala ještě celý den před samotnou tvorbou. O poledním klidu a pak ještě večer jsme děti seznámili s písničkou, s její melodií a slovy. Večer na poradě vedoucích (kde se sejdou vedoucí všech oddílů i hlavní vedoucí a projednávají se problémy dne, organizace a program následujícího dne i jiné provozní záležitosti) jsme my vedoucí nejmladších oddílů stanovily počet masek a dohodly se o obsazení jednotlivých rolí.

Rozdělení masek nebylo zcela náhodné. Někdy v něm hrál hlavní roli vzhled dítěte – jindy jeho chování. Byla by škoda obsadit blondátou Dominiku do role

Afričana či hnědookou Míšu s plachým pohledem do role cestovatele. Někdy role připadla dítěti jen díky tomu, že měl – měla pruhované tričko a šedé tepláky a role zebry mu vyhovovala. U některých rolí rozhodovala šikovnost – bylo mnohem jednodušší vyrobit čepici s větrníčkem, než vybarvit štít domorodého bojovníka temperami nebo zpívat a hrát v roli hudebníka.

Nakonec jsme se dohodli, že všech 23 dětí obsadíme do osmi rolí: krokodýl, zebry, lvi, cestovatelé, Afričané, prezident, hudebníci a náčelník Bocassa. Role krokodýla, prezidenta a Bocassa byly sólové, ostatní skupinové. Žirafy jsme neztvárnili pouze z technických důvodů. Naše představa o masce znázorňující žirafu vyžadovala žluté triko. Bohužel, žlutých triček byl nedostatek, i když jsme postupně požádali všechny členy našeho stodvacetihlavého letního dětského tábora o pomoc.

Skupinu hudebníků tvořili Petra Bílá, Bára Fedorková, Kristýna Nováková, Káťa Procházková a Dominik Smrček.

Skupinu Afričanů ztvárnili Veronika Švábová, Petr Chládek, Dan Chválovský, Vašek Kiezler a náčelníka Bocassa Vojta Hoffman.

Role lvů ovládly dívky: Dominika Kastlová, Štěpánka Hudáková a Máša Trubecká.

Zebry hráli Lucie Kerdová, Míša Vodičková a Ondra Nedělka.

Francouzským prezidentem se na chvíli stala dívka Veronika Vepřeková.

Cestovatelskou výpravu ztvárnili Honzík Červinka, Jindra Josefus, Gábina Habásková, Ondřej Kozstý a Honzík Kouba.

Roli krokodýla vytvořil Martin Janů.

3.5.2 Výroba masek

S výrobou jsme začali hned po poledním klidu v táborové jídelně. Některé děti si už z předešlého dne notovaly melodii písně, a tak jsme začali zvesela. Nejdříve jsme dětem oznámily, kdo jakou bude mít roli. Pak jsme si je rozsadily u stolů tak, aby skupinové masky byly blízko sebe a všichni dělali to samé. Poněkud jsme si tím zjednodušily práci, neboť jsme jednotlivé úkony vysvětlovaly celé skupině najednou a i samy děti si mnohdy mezi sebou poradily popřípadě i pomohly.

Zpracování masky bylo občas obtížné. Nebylo vždy jednoduché sdělit dětem svou představu o masce a ztotožnit ji s představou samotných dětí. Osvědčil se nám tento pracovní postup: dětem jsme sdělovaly výrobu té či oné masky po jednotlivých krocích a vždy počkaly, až se celá skupina dětí dostane do té samé fáze. A teprve pak pokračovaly ve výkladu a následné výrobě masky. Někde jsme musely přiložit ruku k dílu a názorně předvést, popřípadě naučit novou techniku. Jednalo se především o již zmíněné šití. To děti v tomto věku ještě úplně neovládaly. A pak o rozvržení geometrických tvarů na štítech Afričanů.

3.5.3 Zebry

Materiál a pomůcky:

- čtvrtky, krepový papír bílé barvy
- tužky, pastelky
- lepidlo
- nit' a jehla
- jutový provázek

Použité techniky:

- stříhání, lepení, šití, kreslení, vybarvování

Podstatnou část této masky tvořilo pruhované oblečení v šedobílé, popřípadě

hnědobílé variaci. Pak pouze stačilo vytvořit šablonu na kornoutky z papíru, jejímž základem byl obdélník o rozměrech 7 x 10 cm, vybarvit ji do šedobílých pruhů. O tvaru, šířce a barevné variantě pruhů si děti rozhodly samy. Záleželo na jejich fantazii a pílí. Poté vybarvený obdélník stočily do kornoutku a lepidlem na okrajích slepily.

Děti v roli zeber si ještě z bílého krepového papíru a jutového provázku vytvořily ocasy. Bílý krepový papír nastříhaly na tenké proužky o délce 15cm, svazek několika proužků uprostřed svázaly nití. Připravily si asi dvoumetrové kusy provázků, přehnuly je napůl a k jednomu konci takto přehnutého provázku připevnilly nit' s bambulkou z krepového papíru. Provázek si přivázaly k pasu tak, aby se zavazoval vzadu. Kornoutky děti spojily za pomoci nitě a jehly v čelenku

se dvěma ušima. Až na hlavě jsme dotvořili to správné rozpětí uší zeber, a teprve pak jsme konce nití svázali na zátylku.

3.5.4 Cestovatelé

Materiál a pomůcky: - bílé čtvrtky, barevné papíry, krepový papír

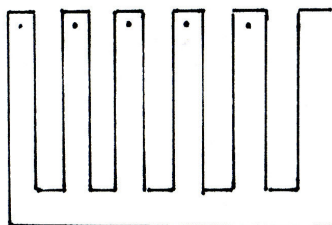
- pravítko, nůžky
- tužky, foukací fixy
- lepidlo
- korálky
- jehly a nitě

Použité techniky:- kreslení podle pravítka (rýsování), stříhání, trhání, lepení, šití, vybarvování ploch foukacími fixy

I u cestovatelů tvořilo podstatnou část masky vhodné oblečení – zvolili jsme sortky a triko. Jako odlišení od ostatních táborníků jsme domysleli cestovatelskou čepičku.

así třicentimetrový okraj nenalinkovaný. Pruhy poté rozstříhaly a každý druhý pruh vystříhly nad třicentimetrovým okrajem. Konce čelenky slepily lepidlem

Obrázek 3.5.4-1 Šablona čepice cestovatele

Každý v roli cestovatele dostal dvě čtvrtky formátu A4, ty slepil lepidlem po kratší straně a vzniklý pruh papíru upravil podle své velikosti hlavy . Pruh čtvrtky měl být okolo hlavy v poloze klobouku, nadbytečnou masu papíru děti odstříhly. Za pomoci pravítka a tužek si děti nalinkovaly pruhy 2cm široké, viz. nákres. Podél celého obvodu hlavy děti nechaly

asi třicentimetrový okraj nenalinkovaný. Pruhy poté rozstříhaly a každý druhý pruh vystříhly nad třicentimetrovým okrajem. Konce čelenky slepily lepidlem k sobě. Tak vznikla čelenka s rozřepeným zakončením.

Ještě než děti mohly cestovatelskou čepici dokončit, musely si vyrobit větrníček z bílé čtvrtky formátu A4. Nejprve si čtvrtku upravily do tvaru čtverce. Na čtverec

narýsovaly pomocné čáry tužkou podle rady a názorné ukázky vedoucí a rozstříhly, viz nákres větrníčků u dospělých hudebníků. Větrníky vyzdobily foukacími fixy různých barev. Z kousků pruhů krepového papíru si vyrobily mašličky tak, že pruh několikrát přehnuly a propíchly ho jehlou a nití. Mašličky pak použily při závěrečném dokončování čepice. Děti si ještě musely z čisté čtvrtky vystříhnout kulaté kšilty a na ně nalepit odstřížky a útržky barevného papíru.

Děti představující cestovatele sešily všechny součásti tvořící cestovatelskou čepici jehlou a nití: konce nastříhaných pruhů z bílé čtvrtky, korálek, papírový větrníček a mašlička z barevného krepového papíru. K úplnému dokončení už jen stačilo přilepit zdobný kšilt a čepice byla hotová.

Jedním z cestovatelů byl i Honzík Červinka. Honzíka jsem poznala už rok před touto akcí. Honza se ukázal jako bystrý a velmi mrštný hoch. Jeho povaha se dala vyčíst z pohledu. A proto Honzík dostal roli jednoho z cestovatelů. Neboť každému cestovateli by neměla scházet odvaha, touha po poznání a to i s vědomím toho, že poznání nese určitá rizika.

Ani jsem netušila, že Honza se v tomto duchu bude vyvíjet i nadále. V dalších letech o něm jeho oddíloví vedoucí tvrdili, že v táboře nebylo nic, co by Honza během osobního volna a o poledním klidu nevyzkoušel na vlastní kůži. Jediné, co se změnilo, bylo to, že v následujících letech všechno zapřel – nic neudělal, nikde nebyl, nic neviděl, ničeho si nevšiml.

3.5.5 Prezident

Materiál a pomůcky: - oblečení táborníků

Pro prezidenta jsme se nesnažili vytvořit zvláštní masku. Dlouhovlasá prezidentka Francie – Verča si oblékla svoje džíny a další kusy oblečení jsme našli v táborovém šatníku. Bílá košile, barevná kravata, sako a černý klobouk. Tato maska se poněkud vymykala svou kostýmní jednoduchostí. Svými součástmi zcela vycházela ze zásob táborníků, mladších i odrostlých, a nebylo potřeba nic dodělavat.

Veronika Vepřeková – představitelka role prezidenta Francie, byla ze všech dětí nejstarší a nejrozumnější. Snad za všech okolností byla milá a příjemná, a i

když se jí něco nelíbilo, dokázala svým milým způsobem na sebe upozornit a změnit to. Ochotně pomáhala při tvoření masek všem, protože právě její maska byla jedna z nejjednodušších.

Jako první se s Bárou Fedorkovou naučila slova písničky Jedem do Afriky a svým nadšením, aktivitou a čistým zpěvem obě dvě podpořily zájem u ostatních, čímž nám ušetřily práci s další motivací.

Děti samy si ji zvolily za svou vůdkyni, ve hrách téměř pokaždé přebírala vedoucí úlohu, byla obětavá a spravedlivý kapitán. Snad právě pro svou vnitřní morálku a předčasnou vyzrálost se hodila pro roli prezidenta ze všech dětí nejvíce.

3.5.6 Hudebníci

Materiál a pomůcky: - barevný papír

- izolepa, lepidlo
- tužky, nůžky, pravítko
- foukací fixy
- niť a jehla
- uzavíratelné skleničky
- hrách, písek, kamínky, šišky

Použité techniky:- kreslení podle pravítka (rýsování), stříhání, trhání, lepení, úprava papíru ostrou hranou nůžek - řasení

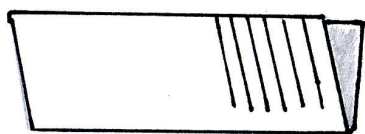
Nejdříve si všechny děti, které byly vybrány do role hudebníků, došly k našim kuchařkám a vyprosily si uzavíratelné skleničky od marmelád a džemů. Ty pak

ozdobily rozstříhanými kousky barevného papíru, které na skleničky nalepily izolepou. Tím dokonale zamaskovaly obsah skleniček a propůjčily jim nevšední vzhled. Skleničky pak naplnily kamínky, šíškami, hrachem a pískem – v každé byl pouze jeden druh náplně a každá sklenička při zatřesení nebo ťuknutí vydávala jiný zvuk. Děti si takto vyrobily jednoduchý

hudební nástroj.

Děti v masce hudebníka měly na sobě svoje oblečení. To, co je jednotilo a odlišovalo od ostatních táborníků, byly ozdobné čelenky. Byly vyrobené

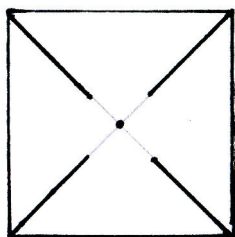

Obrázek 3.5.6-1 Šablona čepice hudebníka

z barevného papíru: každé z dětí slepilo dva barevné papíry stejné barvy kratší stranou k sobě. Po celé šířce přehnulo napůl a dalo tím vzniknout dlouhému úzkému pruhu dvojitého papíru. Volné konce takto přehnutého papíru děti nastříhaly tak, aby u přehybu zůstal asi třicetimetrový nerozstřížený okraj. Jednotlivé

nastříhané proužky byly jeden až dva centimetry široké. Záleželo na tvůrci samotném, jaký rozměr zvolil. Jenom bylo důležité, aby svůj rozměr dodržoval po celou dobu práce a proužky byly stejně široké.

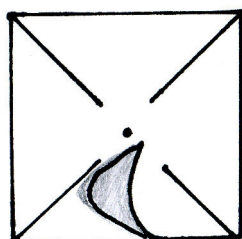
Když všechny děti - hudebníci měly nastříháno, vzaly si nůžky a jejich ostrou hranou papírové proužky tlakem přejížděly jedním směrem od nerozstříženého

Obrázek 3.5.6-2 Náčrtek větrníčku

okraje ke konci. Podle toho, jak moc tlačily nůžkami na papír, vznikly různé podoby čelenek – od mírně navlněných proužků až po proužky stočené do ruliček. Proužky ozdobeného papíru pak podle rozměrů svých hlav upravily na požadovanou velikost a lepidlem slepily.

Jedna dívka svou čelenku dokončila odlišným způsobem. Barevný papír o velikosti A4 dále nenastavovala, ale pracovní postup dodržovala až do fáze úpravy čelenky na svou hlavu. Pak místo upravení pruhu barevného papíru na svou hlavu použila

Obrázek 3.5.6-3 Skládání větrníčku

třicetimetrový pruh bílého papíru, na něj lepidlem upevnila ozdobený barevný papír. Bílou pásku s barevným papírem upravila podle své velikosti hlavy. Od ostatních hudebníků se nelišila, ale přitom provedla svou osobitou úpravu masky.

Oddílové vedoucí a praktikanti v roli hudebníků měli svou specifickou drobnost, která je odlišovala od ostatních dospělých táborníků. Každý z nás si vytvořil ze čtvrtky formátu A4 větrníček. K oživení jeho velké bílé plochy jsme použili foukací fixy. Vybarvili jsme jenom lícovou stranu čtvrtky a tím později dosáhli dvojitého barevného efektu – přehnutá část čtvrtky byla bílá, podklad barevný. Ve středu větrníčku jsme místo korálku přivázali jednu borovou šišku a pak jehlou a zbytkem nitě prošli rohy rozstříženého čtverce (viz nákres). Šiška plnila funkci ozdobnou, ale i praktickou – cípy větrníčku, které byly spojené nití, se neuvolňovaly.

3.5.7 Afričané

Materiál a pomůcky: - krepový papír zelené, žluté a červené barvy, krabice z kartonu

- tempery a štětce
- lepidlo, izolepa
- borové a modřínové šišky
- jehla a nit', jutový provázek, laso
- tužky, nůžky
- pruty z jeřábu

Použité techniky:- kreslení podle pravítka (rýsování), stříhání, lepení, malování temperami, šití

Maska Afričanů a náčelníka Bocassa byla tvořena třásněmi uvázaných nad koleny, šiškovými náhrdelníky, oštěpy, štíty a jedním lasem. Děti měly na sobě jen své plavky.

Krepový papír v zelené, žluté a červené barvě jsme všem z organizačních důvodů pomohly nastříhat na 2-3cm široké pruhy. Děti si je pak samy stříhaly na asi 60cm dlouhé pruhy, přesnost stříhání délky nebyla nutná a ani žádoucí.

Jehlou děti navlékaly napůl přehnuté pásy papíru na dvojitou nit'. Tím vytvořily třásně na nohy. Každý si pak podle svého uvážení nasbíral šišky zpod modřínů a borovic v areálu tábora. Šišky navázal tenkou nití u jednoho jejího konce tak, aby nit' byla co nejméně vidět. Takto upravenou šišku pak uvázal k silnějšímu jutovému provázku. A náhrdelník byl hotov.

Na procházce v lese jsme si malou pilkou z kombinovaného kapesního nože nařezali asi 1 m dlouhé pruty z jeřábu obecného. V táboře děti k tenčímu konci přidělaly ostří, které bylo z kartonu a mělo tvar rovnostranného trojúhelníku. Každý představitel Afričana si tužkou předkreslil dva trojúhelníky a pak je sám vystříhl. Temperami je vybarvil v několika odstínech červené a po zaschnutí barvy je připevnil k metrovému prutu izolepou.

Nejobtížnější součástí této masky byl kulatý štít. Byl vyroben z kartónu – jako

šablona posloužil velký hrnec používaný v kuchyni. Děti za asistence dospělého vedoucího rozvrhly geometrické tvary a ornamenty na kruhovou plochu a ty pak temperovými barvami vymalovaly. Poté, co barva zaschla, jsme izolepou připevnili na rubovou stranu pruh z kartonu o rozměrech 40 x 5 cm, který posloužil jako držák štítu. Rub štítu jsme nijak nedekorovali.

Maska náčelníka Bocassa se lišila od ostatních Afričanů jen částečně. Náčelník měl na nohou ozdoby z krepového papíru a šiškový náhrdelník tak jako jeho bojovníci, ale už mu chyběl oštěp a štít. Místo toho měl laso, do kterého podle slov písňe chytal svou kořist.

Představitelem role náčelníka Bocassa byl Vojta Hoffman. Vojta byl v roce 2003 na táboře se Severočeskou plynárenskou a. s. poprvé. Hned od začátku dával znát svůj postoj ke všem situacím, táborníkům i dospělým. Téměř na všechno měl svůj názor a neostýchal se ho říci, rád argumentoval, a dokud nebyly předloženy pádné argumenty proti, dlouho neustupoval ze svého stanoviska. Humorně a s nadsázkou polemizoval s vedoucí i ostatním táborovým personálem. Někdy bylo legrační, jak se snažil vedoucí obalamutit ve svůj prospěch – aby něco nemusel udělat, někam jít apod. V okamžiku, když se mu něco nezdálo, začal pochybovat o smysluplnosti daného příkazu, zda to či ono je nutné a žádoucí.

Jeho povaha skýtala záruku vytvoření role náčelníka kmene podle našich představ. Tak jako Krokodýl měl vystupovat sám před očima celého táborového

publika. Bocassa měl během vystoupení ulovit jednoho cestovatele do lasa a s výrazem labužnických choutek ho přitáhnout k sobě. Vojta nezklamal naše očekávání a své role se zhostil na výtečnou.

3.5.8 Lvi

Materiál a pomůcky: - pruhy látky světlé barvy
- krepový papír žluté, oranžové a hnědé barvy
- mikroténové sáčky
- jutový provázek, jehla a nit
- nůžky

Použité techniky:- stříhání různých materiálů, šití

Základ masky lvů tvořilo žluté tričko a světlé kalhoty, ocas a čelenka připomínající hřívu.

Čelenku si každé dítě představující lva vyrobilo z pruhu látky světlé barvy. Pruh byl 10 cm široký a délku určoval obvod hlavy každého lva, látka se vinula

od temene hlavy, přes tvář až pod bradu. Děti si nůžkami nastříhaly proužky žlutého, oranžového a hnědého krepového papíru a igelitových sáčků. Proužky byly nestejně, jejich šířka byla v rozmezí jednoho až tří centimetrů a délka 15 až 30 cm. Proužky přehnuly napůl a dva až čtyři najednou přišívaly jehlou a dvojitou nití k pruhu látky. Uspadnily a zrychlily tím práci a efekt byl mnohem intenzivnější, než kdyby pruhy krepového papíru a igelitu přišívaly jednotlivě. Látkové pruhy proděravily na obou koncích nůžkami, díry provlékly jutovým provázkem a tím zajistily opakované použití čelenek, zároveň s dostatečným upevněním. Látkové čelenky se zavazovaly provázkem pod bradou.

Poté si děti v roli lvů, podobně jako děti v roli zeber, vyrobily bambulky z patnácticentimetrových proužků krepového papíru tím, že je přehnuly napůl a v půlce je svázaly nití. Konečky nitě pak připevnily k jednomu konci dvojitého

jutového provázku. Ten si obepnuly kolem pasu a svázaly ho uprostřed zad. Tím vytvořily imitaci lvího ocasu.

3.5.9 Krokodýl

Materiál a pomůcky: - krepový papír zelené barvy, karton

- tempery a štětce
- izolepa, nůžky
- jutový provázek
- vlásenky

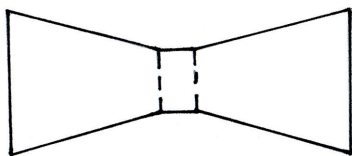
Maska krokodýla byla tvořena zeleným oblečením – zeleným tričkem s dlouhým rukávem a zelenými tepláky. Na temeni hlavy a dále pak po zádech mu splýval hřbet s ostny. Dominantní částí masky pak byla krokodýlí tlama.

Výroba krokodýlí tlamy se skutečně neobešla bez pomoci dospělého oddílového vedoucího. Nejdříve jsme pečlivě zhodnotili naše možnosti. Shodli jsme se, že základním materiálem pro výrobu krokodýlí tlamy bude karton.

Předkreslili jsme tvar pravidelného lichoběžníku o stranách 20 cm, 25 cm a 12cm, v místě užší strany jsme pokračovali malým obdélníkem o stranách 12 cm x 5 cm a celý základní tvar tlamy dokončili ještě jednou pravidelným lichoběžníkem stejných rozměrů (viz nákres). Sám představitel si mnohoúhelník vystříhl.

V místě společných stran lichoběžníku a obdélníku jsme karton přehnuli. Aby tlama měla ve své širší části plastičtější objem, dodali jsme několikrát přeložený kus kartonu, upevnili ho izolepou a tím

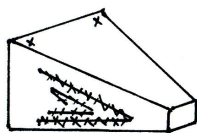

Obrázek 3.5.9-1 Šablona tlamy krokodýla

tlamu vyplnili. Pak už jen stačilo prostříhnout dírky v rozích kartonu, protáhnout provázek na připevnění a celou krokodýlí tlamu za pomoci zeleného krepového papíru a izolepy polepit.

Na špičce tlamy byly dvě bambulky z krepového papíru připevněné izolepou. Ty

znázorňovaly krokodýlí nozdry. Tlama se připevňovala dvěma dvojicemi provázků – jedna dvojice byla svázána na temeni hlavy a druhá v týle. Na špičce tlamy byl uvázaný ještě jeden provázek, který jsme připevnili ke dvojici provázků svázané na temeni hlavy. Důmyslný systém provázků pak z velké části schovával krokodýlí hřbet.

Obrázek 3.5.9-2 sestavená tlama –
výplň z kartonu

Hřbet jsme vytvořili ze zeleného krepového papíru, byl 15 cm široký a 120 cm dlouhý. Z kartonu si krokodýl vystříhal rovnostranné trojúhelníky o straně 7 cm, ty obarvil zelenou temperou. Když barva dostatečně zaschla, přilepil je izolepou na pruh zeleného krepového papíru. Vzdálenost mezi jednotlivými trojúhelníky byla okolo 12 cm. Krokodýlí hřbet jsme představiteli pomohli připevnit k hlavě několika vlásenkami.

Roli krokodýla ztvárnil Martin Janů. První dva roky dělal na táboře snad jen problémy – velmi se přátelil s dospělým osazenstvem tábora, na které působil jako ten roztomilý chlapeček s krásnými očima a velmi chytrým projevem. Všichni ho měli rádi a ochotně si s „chlapečkem Martínkem“ povídali. V oddíle však jeho popularita značně klesala. Nerad se bavil se svými kamarády, společné aktivity a hry mu byly cizí – velmi často odcházel od oddílu a potuloval se po táboře. Vzdoval vedoucí i praktikantce (především první rok) a velmi těžce nesl, že není středem pozornosti.

Martina jsem poznala, až když přijel na Letní dětský tábor Mařenka podruhé. Všichni dospělí mi s nadšením vyprávěli o jeho intelektu a hloubavosti a já se zděšením poznala i tu druhou stránku. Po dohodě s dospělými jsme začali s nápravou. Oddíloví vedoucí a ostatní personál tábora se Martinovi tolik nevěnovali a on musel vzít za vděk dětskou společnost. Potíž nechutě hrát hry částečně spočívala v neznalosti pravidel. Ale právě v tomto roce hodně chlapců přijelo na tábor poprvé, takže se nemusel za svou neznalost stydět a mohl se bez problémů zapojit a pravidla her si s dalšími kluky hravě osvojit.

V roce 2003 přijel na tábor potřetí a byl jako vyměněný. Jako zázrakem se z něj za pouhý rok stal rozumný hoch s trochu větší dávkou sebejistoty. Pořád se

však dalo mluvit o termínu zdravá dávka sebejistoty, která nepřichází jiným na obtíž. Pro roli krokodýla se tedy velmi hodil – díky této jistotě dokázal hrát sám za sebe a vlastně zcela sám tuto sólovou roli, která stála na výrazu tváře i pohybu, byť tvář byla z poloviny zakryta maskou. Na generální zkoušce i na samotném vystoupení s přehledem vytvořil krokodýla, který se „fláká po pláži.“

3.6 Hudba

Píseň, která inspirovala naše představení a celé ho provázela, byla od dvojice autorů Jiřího Šímy a Richarda Tesaříka. Bratři Tesaříkové a skupina Yo – Yo band ji nahráli a uvedli jako svou původní píseň. Nejdříve jsem potřebovala zajistit originální nahrávku, a to se mi podařilo v Krajské vědecké knihovně v Liberci, v hudebním oddělení. Tam jsem našla nejen nahrávku, ale i slova k písni. Doprovodné akordy potřebné ke hře na kytaru jsem zkomponovala sama.

3.6.1 Nácvik písně

Během prvních dvou dnů tábora jsme si originální nahrávku písně „Jedem do Afriky“ přehráli z CD nosiče my, dospělí a praktikanti, hned několikrát. Díky opakovanému poslechu jsme se naučili orientačně slova písně. Pro děti jsme celý text čtyřikrát opsali na volné papíry. Pak jsme si písničku zkusili zahrát jen s kytarou. Obdobný postup jsme ještě jednou zopakovali druhý den – tentokrát si děti nejdříve poslechly originální nahrávku a potom zpívaly s textem písně v ruce. Děti si samy ještě několikrát opsaly slova písničky. Nejvíce se angažovala Verča Vepřeková, jak již bylo dříve řečeno, byla velmi šikovná a aktivní.

A pak už jsme jen hráli a zkoušeli. Abychom se všichni naučili text zpaměti, scházely se oba oddíly i čtyřikrát denně u kytary a píseň jsme si společně alespoň dvakrát přezpívali. Poté jsme se zase rozešli každý ke své oddílové činnosti. Dívky byly na zpěv šikovnější a na první pohled bylo jasné, že budou mnohem ctižádostivější se slova písně naučit. Veronika to zvládla hravě během prvního dne učení a Bára ji následovala jen o nějakou hodinu později.

I během naší oddílové činnosti jsme nevynechali příležitost, abychom si píseň nezapívali. Zpívali jsme bez kytary v lese nebo na louce, když jsme právě vydechli po nějaké honičce nebo jiné hře. Zpívali jsme i při tvoření masek.

Písnička nám někdy pomohla odreagovat děti od zátěže. Naším cílem bylo naučit se dokonale slova písně včas a bez zadrhávání.

3.6.2 Akustický doprovod

Pro účely představení jsme počítali se dvěma dobrými kytaristy z našeho oddílu – s Ivetou a Ríšou. Ti převzali vůdčí roli hudebníků, svou hrou udržovali rytmus a tempo. Naše rozhodnutí mělo dva hlavní důvody. Náš zpěv bude podpořen a zvýrazněn dalšími hudebními nástroji a vyvarujeme se toho, že naši malí hudebníci neztratí rozvahu a ve strachu z velkého publika nezrychlí.

Všichni vedoucí a praktikanti se představili v roli zpěváků. Už z předchozích let víme, že i ti největší odvážlivci před táborovým obecenstvem ztlumí svou řeč, natož zpěv. Tišší a klidnější táborníci úplně oněmí. Proto je lepší, když oddíloví vedoucí vypomohou se zpěvem hlavně na začátku představení, děti se pak osmělí a předvedou mnohem lepší výkon, než by zvládly samy.

Děti v roli hudebníků měly různé chrastící nástroje vlastnoručně vyrobené ze skleniček a přírodních materiálů. Za pomoci těchto jednoduchých hudebních nástrojů a dlaní vytukávaly rytmus písně. Měli jsme šťastnou ruku při náboru táborníků do role muzikantů. Snad všichni měli hudební sluch a cit pro rytmus, takže nikomu z nich nedělalo větší potíže vytleskávat do taktu písně a později vytleskávání nahradit zvuky z vyrobených hudebních nástrojů. Dívky velmi rády a dobře zpívaly, takže pomohly chlapcům se osmělit. Nakonec k naší radosti i k radosti publika bylo naše vystoupení vícehlasé a s doprovodem mnoha hudebních nástrojů.

3.7 Představení

3.7.1 Generální zkouška

Asi hodinu před celotáborovou akcí zvanou Oddíl baví oddíl jsme se začali oblékat do kostýmů, kontrolovat drobné nedostatky masek a hned je také napravovat. Nejednalo se o velké závady, většinou to byly jen drobnosti. Některému z dětí v roli Afričana povolil provázek s třásněmi a ty mu padaly dolů nebo představiteli krokodýla netrčela jeho tlama rovně dopředu, ale trochu se nakláněla dolů na hrud' a podobně.

V okamžiku, kdy všichni byli převlečeni, upraveni a měli svoje doplňky, jsme se přesunuli od našeho ubytování na volné prostranství před jídelnu. Tam, v úzkém kruhu, jsme zorganizovali rychlou generální zkoušku, nástup jednotlivých masek na jeviště. Do začátku programu zbývalo už jen dvacet minut. Ríša a Iveta seděli s kytarami na židlích uprostřed pomyslného jeviště. Napravo od nich byl zástup malých muzikantů s chřestidly.

Už při generální zkoušce jsme si uvědomovali prostředí, ve kterém budeme vystupovat. V jídelně budeme stát přímo u dveří spojujících jídelnu s přilehlou klubovnou. Statičtí hudebníci svými těly částečně zakryjí tento prostor. Diváci se spíše budou věnovat těm na jevišti a neuvidí, že u dveří stojí další masky, které teprve čekají na okamžik svého nástupu na scénu.

My, zpívající dospělí, Martina, Roman a já, jsme si rozdělili úkoly následovně. Martina stála nalevo a Roman napravo za Ríšou a Ivetou a drželi naše oddílové vlajky, na kterých byl příznačný motiv – nakreslená lvice a tygr. Já byla v zákulisí (za dveřmi) a dohlížela na to, aby děti včas nastoupily na jeviště. Ke zpívajícím dospělým jsem se připojila až při zpěvu poslední sloky a na závěrečné dvojí opakování refrénu.

3.7.2 Choreografie

Všichni hudebníci po krátké přehře začali zpívat refrén písně a děti v roli cestovatelů vyrazily na své první kolečko po jevišti jako průzkumníci, kteří se vydávají na dalekou cestu do Afriky. Jejich cesta končila na opačné straně od hudebníků. Přidaly se k jejich zpěvu a svůj pohybový výstup ještě jednou zopakovaly na samý závěr písně.

Choreografie vystoupení byla velmi jednoduchá – děti se budou objevovat na jevišti se zpěvem písně. Na scénu nastoupí v okamžiku, kdy se zpívá o jejich masce a budou se snažit předvést to, o čem se v písni zpívá. V případě cestovatelů jsme se domluvili na pochodu cestovatelů v zástupu. Děti – Afričané, během svého výstupu na jevišti vytvořily kruh kolem náčelníka Bocassa a podupávaly do rytmu. Na naší bleskové generálce bylo všem všechno jasné, ale zároveň jsme pocíťovali malou trému, jak to všechno dopadne...

3.7.3 Na jevišti

Byli jsme první a druhý oddíl, tudíž naše představení mělo proběhnout jako první, hned po krátkém úvodním slovu v podání hlavního vedoucího. Trochu nervózně jsme stáli za dveřmi jídelny v malé klubovně. Všichni táborníci už byli na židlích v sále a očekávali zábavné představení.

Hlavní vedoucí ohlásil naše číslo a hudebníci v tichosti zaujali svá místa. Iveta s Ríšou s kytarami na židlích, Martina s Romanem opodál za jejich zády s vlajkami a děti hudebníci v dvojřadu po jejich pravici. Tak jako na generální zkoušce začali jsme krátkou přehrou jen na kytary, se zpěvem refrénu se přidaly i ťukající a chrastící hudební nástroje. Děti představující cestovatele vstoupily na scénu a s trochou pošťuchování a vyjukaných pohledů vykonaly to, co jim role předepisovala. Pak se ve dvojstupu seřadily po levici kytaristů. Mezi nimi zůstala malá ulička pro nově příchozí.

Na scéně se jako další objevila maska krokodýla. Martin Janů, tak jak bylo řečeno v jeho charakteristice, se své role zhostil skutečně na výbornou. Ledabylý pohyb těla, rukou i nohou mu posloužil k tomu, aby vyjádřil krokodýlovu pohodu až lenivost. Jen my starší jsme věděli, že při generální zkoušce byly jeho grimasy a projev těla mnohem uvolněnější a zábavnější. Po skončení svého výstupu se Martin – krokodýl zařadil k dospělým kytaristům a přidal se k jejich zpěvu.

Během druhé sloky písničky vběhli na jeviště chlapci a dívky převlečené za zebry a lvy. Všech šest dětí pobíhalo po vymezeném prostoru jeviště, jako by si hrálo na honěnou. V písni se pak zpívá: „... zebry a žirafy ... honěj se se lvama ... když je lvi dohoněj, tak je pak sežerou...“ – děti to znázornily tak, že se lvi jakoby zakusují zebrám do údů nebo do šíjí a ty zraněné padají k zemi. Po svém výkonu na jevišti se zebry i lvi zařadili k hudebníkům a cestovatelům a i oni se přidali ke společnému zpěvu.

Ještě před začátkem třetí sloky nastoupily děti v rolích náčelníka Bocassa, jeho domorodých bojovníků a prezidenta Francie. Děti představující Afričany utvořily kruh kolem svého náčelníka a ten zdařile vrhal lasem, snažil se ulovit nějakého cestovatele. Děti představující cestovatele se ze svého místa daly znovu do pohybu a v uctivé vzdálenosti pozorovaly dění v kruhu Afričanů. Náčelník byl zdatný a sběhlý lovec, takže jednoho cestovatele nakonec ulovil a přitáhl si ho

k sobě. Velmi mlsně se olizoval, neboť slova písňe ho k tomu přímo pobízela. Jeho lidská kořist měla být hlavním chodem nejen pro lid Bocassova kmene, ale i pro návštěvníky. Jedním z nich měl být i prezident Francie, který se záhy objevil na scéně. Veronika podle slov písňe předpisově omdlela při pohledu na výjev Bocassova lovu.

Závěrečný obraz našeho představení se odehrál za zvuků dvakrát se opakujícího refrénu. Na scéně byly již všechny děti. Děti v roli hudebníků, prezidenta a krokodýla byly rozestoupené po obou stranách hrajících vedoucích a sborově zpívaly. Děti v rolích Afričanů dále vytvářely pochodující a podupávající kolečko kolem náčelníka Bocassa uprostřed jeviště. Svůj výstup ještě zdůrazňovaly tlčením svých oštěpů o podlahu. Lvi a zebry ještě jednou zahráli svou hru na honěnou po celé ploše jeviště, jen se vyhýbali hudebníkům, pěveckému sboru a Afričanům. Představitelé cestovatelů pochodovali kolem Afričanů a ve tvaru hada se volně proplétali mezi pobíhajícími zebrami a lvy.

3.7.4 Závěrečný potlesk

Naše představení bylo u konce. Děti sklidily velký potlesk od svých starších kamarádů, celé šťastné se poklonily a v houfu vyšly dveřmi z jídelny do klubovny. Následoval úprk roje masek na pokoje a chatky. Děti se chtěly co nejrychleji převléknout do civilního oblečení a pak se vrátit do jídelny, aby mohly nerušeně sledovat pokračující program ostatních oddílů. Role publika jim v tomto okamžiku vyhovovala nejvíce.

3.8 Doprovodné hry a aktivity

3.8.1 Název, vlajka a pokřik oddílu

Tradičně každý rok si oddíl zvolí jméno, svůj pokřik a zhotoví si vlajku. Někdy se tyto předměty váží k určitému tématu, někdy je vše ponecháno náhodě. Vedoucí volí taktiku většinového rozhodování. Děti dostanou prostor a čas, na papírky napíší svůj nápad na jméno oddílu a papírky odevzdají. Jednotlivé nápady se hned přečtou celému oddílu a děti hlasují pro jednotlivé varianty. Nebo, a to hlavně u malých dětí, vedoucí sami vyberou nejlepší návrh. K vybranému názvu oddílu pak společnými silami vytvoříme oddílový pokřik a vlajku. Obojí by mělo

korespondovat s názvem. Oddíl se jeden večer těmito výtvary prezentuje před zvoleným králem a královnou tábora.

Dříve než děti začaly přemýšlet o názvu našich oddílů, seznámili jsme je s naším ústředním tématem tábora. Cíleně jsme děti nasměřovali na myšlenku spojit název oddílu s nějakým africkým názvem, zvířetem, městem apod. Z tajného vymýšlení názvu oddílu jasně zvítězili lvice a tygři. U programového vedoucího jsme si vyzvedli kus bílého plátna a rozvrhli vzhled vlajky. Dívčí oddíl se zpracování vlajky ujal sám, hlavním motivem vlajky byla lvice. Chlapecký oddíl se rozhodl vlajku zhotovit v podobě tygří srsti. Pro umocnění dojmu jsme zvolili místo pískově žluté oranžovou barvu. Děti samy vybarvovaly vlajky temperami na terase před naším ubytováním, a protože dětí bylo na tuto práci hodně a práce byla zdoluhavá, u vymalovávání se střídaly.

S oddílovým pokřikem jsme si dlouho nevěděli rady. Chtěli jsme něco, co by alespoň zdánlivě navozovalo atmosféru afrického kmene. Na poslední chvíli, než jsme měli předstoupit před krále a královnou, nás napadla jedna hra, která se jmenuje šavala – hůtůtů. A pokřik byl na světě. Dívčí oddíl volal šavala a chlapecký mu odpověděl hůtůtů. Celé jsme to ještě dvakrát zopakovali. Přestože děti z ostatních oddílů očekávaly nějakou krátkou básničku, která by charakterizovala oddíl, náš pokřik se zalíbil. Děti z oddílů tygrů a lvic pokřik mnohokrát použily před zahájením klání mezi oběma oddíly i po skončení některých her.

3.8.2 Hry spojené s celotáborovou hrou Afrika

Většina her, které jsme použili v programu tábora, byla z knihy Miloše Zapletala. Jediné, co jsme si upravili, bylo průvodní slovo k jednotlivým hrám. Snažili jsme se, abychom alespoň malou poznámkou evokovali podmínky v Africe, tamní zvyky apod. Děti soutěžily ve svých družstvech tygrů a lvic. Některé hry jsme bodovali, jiné jsme nechali bez bodového zisku.

Svlékaná

Děti si měly svléknout co nejvíce svých svršků a navázat co nejdelší lano. Doprovodná legenda byla o velké řece Kongo, kterou musí lvice i tygři přeplavit. Aby se jim to povedlo, potřebují velmi dlouhé lano, které na jednom břehu uváží

okolo pevného stromu, jeden nejzdatnější bojovník kmene vezme volný konec a řeku s ním přeplaví. Ostatní z kmene budou moci použít upevněného lana k snazšímu překonání velké řeky.

Štafeta s mýdlem

Děti se postavily do zástupu, před prvního jsme položili kotlík s vodou a toaletním mýdlem. Děti zaujaly stoj rozkročný, předklonily se a jejich úkolem bylo přepravit mokré mýdlo od prvního hráče k poslednímu. Jejich ruce s mýdlem se setkávaly pod rozkročenýma nohama. Příběh z Afriky byl o suchých pouštích a polopouštích, kde málokdy prší, a lidé, kteří žijí v oázách, musí vystačit jen s velmi malým množstvím vody.

Na pašeráky diamantů

Tato hra je také známá pod názvem na zloděje nebo na policisty a lupiče a většinou se hraje v lesíku bez hustého nízkého porostu. Nejdříve oddíl lvic dostal několik perliček a obarvených kamínků, které představovaly diamanty, perly a drahé kamení. Všechny tyto poklady měly rozložit mezi sebe tak, aby byla co největší šance na přenesení pokladu z dolů a nalezišť do pašeráckého úkrytu. Oddíl tygrů se stal policisty, kteří hlídali hraniční území před pašeráky. Jejich úkolem bylo pašeráky dohonit a dotknout se jich. Pašerák potom vypadl ze hry a musel odevzdat všechny poklady, které měl u sebe. Hra končí v okamžiku, kdy pašeráci jsou pochyťáni, anebo jsou ve svém úkrytu. Spočítá se množství pokladu, které pašeráci dokázali přenést přes chráněné území, děti si vymění úlohy a hra může pokračovat dalším kolem. Pověděli jsme dětem o afrických dolech, ve kterých se těží velké bohatství, jež je velmi často kradeno a pašováno za hranice afrických států.

Sluchová orientace

Hru jsme hráli v blízkosti zurčícího potoka, asi 4 m od břehu. Pro tuto hru bylo důležité, aby přístup k vodě v potoce byl bezpečný, bez překážek. Z každého družstva jsme jednomu dítěti uvázali šátek kolem očí, aby nevidělo, ale šátek nesměl být přes uši, aby dítě mohlo dobře slyšet. Do ruky dostalo plechový hrnek. Jednou jsme ho otočili kolem své osy a na povel se nevidomý měl vydat k potoku,

tam nabrat trochu vody do hrnku a vrátit se zpět k vedoucímu. Na cestě k potoku se děti orientovaly podle šplouchání vody v potoce. Na zpáteční cestě se orientovaly podle zvuků, které vydávala vedoucí krabičkou se sirkami.

Při této hře musí být ostatní děti absolutně zticha, jinak by hru pokazily. Je také zapotřebí, aby nehlučně dávaly pozor na své právě soutěžící kamarády, aby na své pouti za vodou a zpět nesešly z bezpečné cesty a náhodou nenarazily do nějaké překážky. V našem případě to byly stromy a kořeny stromů. V okamžiku, kdy soutěžící sešel z cesty a hrozila kolize se stromem, děti měly za úkol lehce soutěžícího vzít za ruku nebo za rameno a pomoci mu vyhnout se překážce. Poté ho zase pustily a nechaly jít samotného. Hlavním tématem této hry je orientace podle sluchu a dětská solidarita. Legenda, která spojila tuto hru s naším ústředním tématem, byla o soudržnosti lidí jednoho kmene. Lidé v jedné vesnici si musí pomáhat, jestliže chtějí dosáhnout nějakého cíle.

Střelba z luku a praku

U programového vedoucího jsme měli k dispozici luk, šípy a dva praky. Střelbu z praku jsme trénovali na hřišti. Děti střílely drobnými kamínky z pětimetrové vzdálenosti na prázdné krabice od mléka. Z luku jsme stříleli na vlastnoručně vyrobený terč z trávy. Při střelbě jsme dbali zvýšené opatrnosti a učili děti pravidlům chování při takovýchto aktivitách. Nikdo z dětí nesměl stát před čarou z klacků na zemi, pro šípy a kamínky jsme chodili najednou. Příběh k této hře se nabízí sám – každý kmen nutně potřebuje lovce, kteří by dokázali ulovit zvěř a tím uživit všechny členy rodiny.

3.8.3 Fotografování

Fotografie jednotlivých masek jsme pořídili o několik dní později za mnohem lepšího počasí a hlavně v době, kdy už děti ani my neměli trému z očekávaného vystoupení. Musím podotknout, že jsem s digitálním fotoaparátem pracovala poprvé. Z tohoto důvodu nejsou fotografie optimální. Fotografie ze samotného vystoupení, jež jsou umístěny v přílohách, pocházejí od táborového fotografa.

4 Závěr

Diplomová práce napomáhá vytvořit si představu o vývoji a typech masek a kostýmů. V teoretické části je možné se inspirovat a najít náměty na vytvoření dalších dětských maškarních kostýmů.

Z kapitoly návrhy na projektové vyučování je zřejmé, že celý táborový projekt je možné ještě obohatit o další aktivity na téma Afrika a využít ve školních podmínkách. Mezi předmětové vztahy orientované na jedno téma učí děti vnímat získané poznatky komplexně. Díky alternativnímu přístupu k informacím si děti lépe a rychleji osvojí větší množství faktů o zemi, přírodních podmínkách i lidech a zvířatech. Projektové vyučování je pro děti nevšední, tudíž zajímavější. Tento způsob vyučování lze využít na jednorázové akce na určité téma. Praktickou část diplomové práce spolu s kapitolou návrhy na projektové vyučování je možné použít jako obecný návod pro přípravu dětského vystoupení.

V praktické části děti pracovaly na výrobcích, u kterých se výsledný efekt nedostavil okamžitě, ale až po několika dnech. Pohybové aktivity a nácvik zpěvu písni nám pomohly udržet motivaci dětí. Děti efektivně využily svůj volný čas k tvůrčí činnosti, během výroby masek si zopakovaly dovednosti osvojené ve škole a naučily se nové techniky. Procvičily si jemnou motoriku při stříhání papíru, látek, šití apod. Prostorová orientace byla velmi důležitá při samotném vystoupení, kdy se děti měly koordinovaně pohybovat po scéně. Výukou melodicky jednoduché písni byl podpořen zájem o hudební vyjádření, píseň podněcovala k rytmickému cítění a nenásilnou formou přesvědčila děti rytmus okamžitě vytukávat nebo vytleskávat. Nemalý přínos měla scénická prezentace dětských výrobků. Celá akce se zdařila, děti měly radost z úspěchu a i v následném průběhu tábora se ve vzpomínkách vracely k představení.

LITERATURA

Knižní zdroje:

- [1] AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Akademia, 2001. ISBN 80-200-0493-9
- [2] BA, A., DELEURY, G., JACQUIN, P., MAURIN-BOUSSARD, M., TEBOUL-WANG, B.: *Staré civilizace*. Praha: Gemini, 1994. 2. vydání. Překlad Večerková H.
- [3] BAUMGARTENOVÁ, C.: *Dětské maškarní kostýmy*. Praha: Ikar, 1995. ISBN 80-85830-67-1
- [4] BERNARD, J.: *Co je divadlo*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
- [5] FRONEK, J.: *Česko-anglický slovník*. Praha: SNP, 1993. ISBN 80-04-24382-7
- [6] GAJDOŠOVÁ, M.: ústní sdělení
- [7] HÉGR, M.: *Malba, materiály a techniky*. Praha: Orbis, 1953.
- [8] HORNBY, A.S.: *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford university press, 1995.
- [9] KARPETOVÁ, B., SLÁDKOVÁ, K.: *časopis Nenuda - cestujeme po Evropě*. Praha: Prostor, 1998
- [10] KARPETOVÁ, B., SLÁDKOVÁ, K.: *časopis Nenuda - v duchu českých tradic*. Praha: Prostor, 1996
- [11] LAUDE, J.: *Umění černého světadílu* Praha: Odeon, 1973.
- [12] LAUER, C.: *Lexikon zemí*. Praha: Geo data, 1994
- svazek č. 6 – *Afrika na jih od Sahary, Madagaskar*
  - svazek č. 3 – *Severní Afrika, Arabský poloostrov a Přední Asie*
- [13] MACHADO, A. M.: *Objevování Latinské Ameriky*. Bratislava: Ina, 1995. ISBN 80-85680-72-6
- [14] *Ottův slovník naučný - encyklopedie obecných vědomostí, 16. díl* (Lih – Media), vydavatel a nakladatel J. Otto, Praha: Unie, 1900.
- [15] PIJOAN, J.: *Dějiny umění / 1*. Praha: Euromedia Group k. s. - Knižní klub a Balios, 1998. Vydání čtvrté, v KK první. ISBN 80-7176-765-4
- [16] PIJOAN, J.: *Dějiny umění / 2*. Praha: Euromedia Group k.s. – Knižní klub a Balios, 1998. Vydání čtvrté, v KK první. ISBN 80-7176-839-1

- [17] STINGL, M.: *Indiáni bez tomahavků*. Praha: Orbis, 1976. Třetí vydání (v Orbisu první)
- [18] SVOBODA, L., VARCL, L., VIDMAN, L.: *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1973.
- [19] TERZIANOVÁ, A.M.: *Výtvarné náměty z Asie, Afriky a Ameriky*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-188-6
- [20] TOMEŠ, J.: *Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku*. Ústav lidového umění ve Strážnici jako přílohu časopisu Národopisné aktuality, svazek 2, 1972.
- [21] UNIVERSUM – *Atlas světa*. Praha: Euromedia Group k. s. – Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1451-2.
- [22] VÁGNER, J.: *Afrika. Život a smrt zvířat*. Praha: Svoboda, 1987.
- [23] ZAMAROVSKÝ, V.: *Za sedmi divy světa*. Bratislava: Perfekt, 2003. ISBN 80-8046-248-8
- [24] ZAPLETAL, M.: *Hry v přírodě*. Praha: Leprez, 1995. ISBN 80-901826-6-6
- [25] ZELENÝ, M.: *Indiánská encyklopedie – Indiáni tří Amerik*. Praha: Albatros, 1994.
- [26] ZÍBRT, Č.: *Masopust držíme...* Praha: Nakladatelství F. Šimáčka, 1910.

internetové stránky:

- [27] NOVÁKOVI, Blanka a Miroslav. *Festival rudého středu*. [on line], [cit. 2006-07-26]. <http://www.tiskali.cz/trav/trav_center_030924.648052.html>.
- [28] *The Carnivals of Mexico*. [on line], [cit. 2003-10-23]. <<http://www.inside-mexico.com/carnaval.htm>>.
- [29] *Reálie*. [on line], last revision January 5th 2006 [cit. 2006-04-27]. <<http://italia.wz.cz/realie.php>>
- [30] *Karneval není jen v Benátkách*. [on line], last revision January 30th 2001 [cit. 2006-04-27]. <<http://www.bedekr.cz/texty/382.html>>
- [31] BASOVNÍK, Vladimír <http://www.cact.cz/noviny/2001/09/Mexikem_11-0.6htm>
- [32] <http://cz.croatia.hr/misc/news.php?id=833>>.
- [33] *Historie karnevalu v Benátkách*. [on line]. [cit. 2006-04-21]. <<http://www.benatky.navajo.cz>>.
- [34] ČTK. *Tančící Rio de Janeiro*. [on line]. cFebruary 26th 2006) [cit. 2006-04-27]. <http://www.tiscali.cz/trav/trav_center_060226.906604.html>.

[35] *Brazílie – historie*. [on line], [cit. 2004-10-04]
<<http://www.braziltours.cz/BrLkontakt.htm>>.

[36] MILLIANOVÁ, Monika. *Karneval ve městě samby*. [on line]. cApril 5th 2006 [cit. 2006-10-23]. <<http://academica.centrum.cz/~nemereth~/cestovani/clanek>>.

[37] JOSEPHY, Michal. *Berbeři už nejsou žádní barbari*. [on line]. cOctober 29th 2003 [cit. 2005-09-15]. <<http://www.national-geographic.cz/detail.asp?id=390>>.

[38] *Afrika*. [on line]. cApril 9th 2006 [cit. 2006-07-26].
<<http://www.nikolkkaaaaa.blog.cz/rubriky/referaty-zemepis>>.

televizní media:

[39] TV NOVA – KOŘENÍ, 26. 2. 2006

[40] ČT 1 – Události, zprávy, 28. 2. 2006

5 Příloha č.1 – Fotografie

Obrázek 8: oddíl č. 1

Obrázek 9: oddíl č. 2

Obrázek 10: maska Afričanů

Obrázek 12: maska lva

Obrázek 11: maska cestovatele – pohled shora

Obrázek 13: maska cestovatele – pohled zepředu

Obrázek 14: maska krokodýla – pohled zepředu

Obrázek 16: maska zebry

Obrázek 15: maska krokodýla – pohled z boku

Obrázek 17: maska hudebnice

Obrázek 18: fotografie z představení - hudebníci

Obrázek 19: fotografie z představení – Afričané

Obrázek 20: fotografie z představení – cestovatelé, zebra, krokodýl